

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXVII.

БЕРЕЗЕНЬ — 1976 — MARCH

Ч. 314

НОВІ ДНІ

UNIVERSALNYI ILLUSTROVANYI MISCHEK

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор, у відпустці)
М. Дальний (тимч. виконуючий обов'язки
головного редактора)

О. Н. Гай-Головко, О. Г. Коновал,
Роман Рахманний

В. В. Павлюк — адміністратор

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 6.50 доларів
Австралія — 4.50 австралійських доларів
Франція — 25 франків
Англія — 1.75 фунта
Всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.
Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чикаго і околиці:
Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:
Mr. S. Jewsevsyij,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116,
U.S.A.

На Тандер Бей і околиці:
Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOVI DNI
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Г. Матвієнко — поезії	1
О. Тарнавський — Письменник із зіркою у серці	2
Ол. Гай-Головко — поезії в прозі	3
О. Олесницький — Микола Шлемкевич	4
Дж. Р. Озінга — Криза нашого взаємо- залежного світу	5
Ол. Запорізький — Микита	10
Н. Донець — Мудрий чоловік і дурна жінка	11
Ю. Гривняк — Маловідомий епізод про могили Шевченка	12
А. Гак — Де тачанки махнівців греміли	13
Н. Король — До 200-річчя знищення Запорозької Січі (II)	20
М. Лазарчук — Диригент Кирило Цепенда	23
М. Амосов — зробити здоров'я нормою	25
О. Май — Л. Толстой і Україна	29
Документи часу, хроніка, листи до редакції тощо.	

На першій сторінці обкладинки: Пам'ятник на
могили Т. Г. Шевченка.

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Танцювальний ансамбль "Веснянка"	\$50.00
Дерій М., Тандер Бей, Канада	13.50
Маяровський А., Едмонтон, Канада	13.50
Де Щудрий Олександр, Ріджвуд, США	13.50
Шевченко Г., Келовна, Канада	8.50
Головко Ольга, Статен Айленд, США	8.50
Люттий-Лютенко Іван, С. Баунд Брук, США	7.00
Михайловський Іван, Монреаль, Канада	7.00
Д-р Мандрика М. І., Вінніпег, Канада	7.00
Костиця Григорій, Бельгія	6.30
Пауш Петро, Едмонтон, Канада	5.75
Литвинець Василь, Садбери, Канада	5.00
Сачківський Дмитро, Торонто, Канада	3.50
Д-р Бризгун К., Торонто, Канада	3.50
Д-р Бризгун К., пропущено в 1975 р.	3.50
Роговський Карпо, Торонто, Канада	3.50
Стефанович Юрій, Торонто, Канада	3.50
Жураківський Василь, Брамелі, Канада	3.50
Міщена Іван, Торонто, Канада	3.50
Всп. Єпископ Борис, Вінніпег, Канада	3.50
Проненко Григорій, Торонто, Канада	3.50
Прот. Свириденко Д., Садбери, Канада	3.50
Андре Віктор, Бейсайд, США	3.50
Андре Микола, Бруклін, США	3.50
Обриєба Іван, Мансфілд, США	3.50
Д-р Филипович Орест Н., Міннеаполіс, США	3.50
Біланюк Петро, Детройт, США	3.50
Филипович А. П., Міннеаполіс, США	3.50
Д-р Мовчан Юліян, Македонія, США	3.50

(Продовження на стор. 35-й)

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.
Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

ІЗ ЦИКЛУ 1961-ГО РОКУ

Єлисаветі Вакуленко

Я дивився на тебе у дні запашні,
Що минули, як сонячна злива,
Як духмяне цвітіння дерев навесні,
Як пора золота і щаслива.

Поміж яблунь майнула улюблена тінь,
Підійшла — і зустрілись на стежці;
Ніжне серце мрійливих дитячих тремтінь
У твоїй відбивалось сережці.

Обважнілі вгинались широкі гілки,
І хилились від теплого хмелю,
І ронили додолу німі пелюстки,
Осипаючи нашу оселю.

Пам'ятаю розмови і усміх ясний, —
Коливання надії і туги, —
Ніби зелені шелест лагідноземний
І туманів зажурених смуги.

І тоді голубіла далека імла
І вставало життєве світання, —
Знав бо — перша для мене була,
Та не знав, що була ти остання.

І коли зупинюсь і погляну назад,
Досі чую приглушені кроки,
Бачу також засніжений сад
І думок незрадливих потоки.

Анатолієві Торяникові

Позолотило стежку у горби
Ясне затишся літньої природи;
Праворуч нас — замріяні городи
І голубінь похилої верби.

Святковий день, хатини і дуби,
І для душі краплина нагороди —
Нетлінне сяйво щирости і вроди,
І милий погляд — сині голуби.

Я знав тебе — мислителя і друга.
Хоч ув очах твоїх світилась туга
І повила туманом майбуття

Чи то землі, чи іншої планети, —
Та пам'ятаю добре, все життя,
Що ми були філософи й поети.

Схилився світ незмінний і ласкавий
Над синім склом весняної ріки,
Кущі черемшин ронять пелюстки
І дрімає ліс веселокучерявий.

Він килим розстелив зеленотравий,
Де між пеньками журяться квітки,
Де ніжноткані тіні-холодки
Мережать день святковозолотавий.

Стою один на стежечці вузькій;
А по воді кришталеводзвінкій
Сковзає промінь, ніби ненароком.

То усміх твій і очі голубі,
Що збереглись як пам'ять по тобі,
Коли ти був поетом і пророком.

І рідний степ, і сонячні роздоли,
І тихий шелест вранішніх вітрів
Я на світанку милому зустрів
І полюбив, як запах метеоли.

Та не поблідли сварки і розколи:
Мигтить полин, сумує довгий рів,
Танцює злість холодних комарів
І тонкострунно плачуть жовті бджоли.

Мовчать тополь усміхнені ряди —
То наших предків тіні і сліди, —
Все, чим живем і дихаєм віками,

Де у намистах ясного срібла
З-під лепехів ясного джерела
Тече вода прозорими струмками.

Тече вода блакитної ріки
В мигтінні бджіл і липового цвіту;
Неначе тінь весняного привіту,
Довкола ніжні шепчуться гілки.

Летять униз легенькі пелюстки,
На комиші і зерна самоцвіту, —
То заметіль розвінчаного світу
Берегові малює сторінки.

Ясна пора шукання і надії
Мої думки і виплекані мрії
Зі всіх боків промінням золотим

Оповила, зіграла, звеселила, —
І появилось впевнення і сила
Над ремеслом суворим і простим.

ПИСЬМЕННИК ІЗ ЗІРКОЮ У СЕРЦІ

Слово над могилою Миколи Понеділка — 24 січня 1976 на цвинтарі в Бавенд Бруку

Існує давнє повір'я, що коли спадає зірка на небі — тоді чиясь душа залишає своє тимчасове приміщення й вилітає у всесвіт, у вічність.

Не так це вимережалося у письменницькій уяві Миколи Понеділка. Ось він хлопчиною, серед широких безмеж українського степу, на баштані у діда вперше переживає величню, оспівану поетами хвилину спадання зір з невідомої далечі: ночі та йому видається, що ці зорі — розспівані українські дівчата — приносять радість і поцілунки, збуджують людину до надзвичайних переживань. І він ніжно сповідається дідові, що й йому оці зорі западають в очі, а дід ще й пояснює, що ці красуні-зорі не тільки западають в очі, вони забираються людям і в серця і так їх уцалюють.

Ось такою казкою виповнив Микола Понеділок чи не найкращий свій твір "Зорепад". Чудесна зірка, що зродилась у далекій чарівній країні безмежного всесвіту, запала глибоко у серце ніжного хлопчини — уродженця широких українських степів і такого ж безмежного українського неба і залишилась у його серці на постійно. З тією зіркою, що їй приречено нести людині радість і втіху, цей талановитий син української землі покидав свою Батьківщину. З цією зіркою у серці він зустрічав усі життєві удари. Ця зірка давала йому силу і відвагу перемагати всі перешкоди на його життєвому шляху.

Ця чарівна зірка з українського неба знайшла у серці нашого письменника свій дім і розквітла багатим полум'ям, оцією великою любов'ю, що виповнила письменницький талант Миколи Понеділка. А перше велике світло цієї чарівної зірки в серці письменника — це його чудова українська мова, що її він — чистою і незаплямленою виніс з батьківської хати та поніс крізь своє життя у світ. І друге ясне світло цієї чарівної зірки — це глибока любов до людини, до свого друга — мешканця цієї землі, для якого він мав і розуміння, і доброту, і прихильність, і співчуття. Навіть у своїх сатиричних творах Микола Понеділок ніколи не пробував висміяти, вколоти сатирою, чи піддати іронічному насміхові людину; він просто хотів розвеселити її, принести їй усміх, а з усміхом і дрібку щастя.

І третє ясне світло цієї чарівної зірки — це могутня, незамовкаюча любов до своєї рідної країни, до цієї чарівної України, де широкі запашні поля і степи, де небо повне оцих чарівних зір, що приносять людині радість і щастя.

Коли вперше нашу країну навістила війна, Миколі було всього сімнадцять років. І ось таким юнаком, що його тут у новій країні залюбки кличуть "тінейджер" — наш письменник вийшов у незнаний і чужий світ, самий та самотній, тільки з цією зіркою з українського неба в ніжному серці

і ця зірка мала заступити йому і рідню, і рідний дім, і рідну, незамінну Україну.

Микола Понеділок — це зразок примірної української людини. Він не тільки не згубився у чужій землі, не змарнувався, але навпаки, — несучи у серці золоту зірку, мов найбільший скарб, що йому дала рідна Україна, — він на чужині виріс, змужнів, розгорнув свій талант, став служити своєму народові і своїй країні. Від перших виступів у театрі під вправною рукою режисера-майстра Йосипа Гірного він чимраз далше і глибше увійшов в українську культуру, вивчив мови, став перекладати твори чужинних письменників на свою співучу мову, а потім і сам почав писати оригінальні твори. В доробку Миколи Понеділка — повісті, оповідання, гумористичні розповіді, фейлетони, драматичні твори і сатира. Сам, без допомоги і підтримки він виростив свій талант письменника і здобув собі місце в нашій літературі. Він і в житті не став обтяженням ні для кого. Від наймолодших років працював і заробляв на свій прожиток. Що більше, із своїх заробітків видавав і свої твори. Ми ніколи не чули з уст нашого друга Миколи ніякого нарікання, ніяких претенсій до громади. Навпаки, він служив громаді, був відповідальним членом нашої громади і брав активну участь у житті нашої громади. Від довгих років до останніх днів життя Микола Понеділок був діяльним членом Президії Об'єднання Українських Письменників "Слово", очолював письменницький літературний допомогивий фонд і постійно дбав про тих наших колег, що їм треба було прийти з допомогою.

Тому з таким глибоким жалем і болем прощаємо сьогодні нашого незабутнього друга Миколу. Ми просто гордимся ним, бо ось — вийшла молода людина, юнак ще неповнолітній з-під рідної стріхи в Україні й не пропав у чужому світі, а виріс на українського письменника, став окрасою нашого суспільства і нашої землі. Чарівна зірка, що злетіла у його серце з нашого українського неба, не тільки сповнила ясним сяйвом його серце й ум. Цю чарівну зірку вклав письменник у свої твори, що писані ніжністю і співчутливістю його серця, сповненого любови до рідних людей і рідної країни, і в цих його творах ця чарівна українська зірка буде сяяти вічно.

Спи спокійно, Друже Миколо, бо ти не є самотній. Хоч і життя своє пробіг ти далеко від рідної України, в повному осамітненні, та твої твори залишилися з нами — з твоїми читачами і вони розказують і розказуватимуть все наново і наново розповідь про письменника з чарівною зіркою у серці.

Остан ТАРНАВСЬКИЙ

НАПИС НА КАМЕНІ

Я не співав тобі ні псалми, ні оди, вимріяна Чужинко, а, стоячи на скелястому березі, дивився в твоє прегарне обличчя і з хвилюванням у серці сказав Дякую.

Я не міг сказати краще, бо я був чужинець, а гарні чужинецькі слова, хоч би й вони були щиріші від золота, породжують недовір'я. Але повір мені, о, люба Чужинко, що в цьому буденному слові співали всі струни моєї ожилої душі, дякуючи тобі за святий дар, що його ти поклала своїми весняно-молодими перстами на мої тремтливі від жадання руки. Ти подарувала мені волю...

Це для мене був найбільший дар, що його я шукав половину свого віку в лабіринті поплутаних доріг у старому світі й не знайшов ніколи...

Я пив його, як спрагнений пустельник воду, а ти ласкаво всміхалася, бо в своїй країні ти підносила чашу волі, як чашу святого Причастя, кожному з дня його народження. Для твоїх синів і дочок цей дар був у житті земному звичайною річчю, як, скажімо, щоденний хліб або одежа, бож найбільш наявне завжди стає повсякденним і приймається як належне. Я ж узяв цей дар із твоїх рук, як найбільшу цінність і, наповнивши ним своє серце, дав тобі клятву бути людоловцем, і висік це на камені...

Я ступив на твою землю з багаттям любови до людини, яка має образ Божий і Божі мислі, і з гнівом на сатану, який заніс скривавлені руки на людину з Божим образом і Божими мислями, а, значить, і на самого Господа нашого Творця.

Перехожий Людолобце! Коли ти в дорозі зупинишся біля мене, не вінчай мене вінком похвали, не годуй гронами солодких слів, а дай мені джерельної води й поклади в моє багаття сухеньку гілку, щоб воно спалахнуло ще яскравіше...

БОГОЧОЛОВІК

Богочоловік у гребінній одежі йшов босий по каменю. На голові не мав корони, лише навколо голови — сонячне сяєво, сліпуче, як опівденне сонце. Але те сяєво бачили лише люди з непохитною вірою в Творця неба і землі...

Він не мав дому, не кажучи вже про палац чи терем: це було не для Нього. Повитий блакитним гребінним полотнищем, він ночував у першій-ліпшій хаті, коли його ближні кликали, а як ні, — то під смоківницею, укритись оксамитною мантиєю неба.

Він тамував свій голод скибкою хліба з щедрої руки земної людини, а свою спрагу водою із студеного джерела. Він завжди був і серед людей, які Його любили, і серед людей, що його

ненавиділи. Перші, з лона народнього, тяглися до Нього серцем, інші, владуїмущі й розбійники, відгороджувались від Нього мечем, а шанолюбні книжники й фарисеї ховалися від Нього за ложним і підступним словом.

Він ніколи й ніде не говорив про себе й журливо опускав очі, коли хтось говорив про Нього й славив Його. Не говорив про себе, бо був народжений жінкою, але ніс у собі Бога і являв силу його в своїх вчинках.

Він іменем Бога не пролив жодної людської кровинки! Божою силою, духом і натхненням лікував хворого, рятував утопаючого, годував голодного й напував спраглого. Це робив не для своєї слави чи влади, грошей чи корони, а для того, щоб нагадати людині з її людськими слабостями про Бога та запліднити її навіки вірою в Нього.

Коли Він умер і воскрес, щоб воскресити мертвих та відчинити їм браму до вічного життя, Його вірні й рівні одинадцять побратимів рознесли радісну вість про це по всьому світі й надхнули нею різномовні народи. А дванадцятий заразив заздрістю до Богочоловіка владу імущих розбійників та шанолюбних книжників і фарисеїв, з-поміж яких перші воюють проти нього мечем, а інші... хрестом.

ПЕЧЕРНА БАЛЯДА

Прийшли і сказали озброєні браття до брата: "Ключі віддавай від замка свого духа Вождеві й іди з ним наосліп, як тінь бездиханна. Бо Вождь відтепер твій володар, покликаний Небом Зорю спопелілу в борні оживити, щоб встала, як фенікс, вона з попелища".

Стояв полонений, а потім промовив: "Ведіть же до того, що хоче Зорю у борні оживити! Нехай я побачу Володаря зблизька — очима огляну, душею і серцем збагну, щоб потім сказати, чи духа свого перед ним я відкрию, чи здам я ключі від замка йому в руки".

Вели його браття на південь чужою землею. Вели не туди, де підводиться втомлене сонце... Ввели у печеру, холодну і темну, у горах баварських, далеко від дому, та й крикнули: Стати на-струнко й завмерти стоячи на місці, бо звичай в пана такі у печері!

Впольований брат подививсь на печерного брата і реготом-громом струснув він печерній стіні. Бо пан і володар, що посланий Небом, був трупом живим у тій дикій печері, з якого зіяла похмура безодня. Лише вітрячок в нього в мізку крутився...

"Неправда!" сказав полонений. "Неправда, неправда! Ходячі трупи Зорю у борні не оживлять. Лиш люди живі, що в ній пломеніють, — не ті, що стлівають в баварській печері..."

Та тут закінчили відважну розмову цівки автоматів. І лицар впав трупом, та труп стояв далі...

МИКОЛА ШЛЕМКЕВИЧ

(У 10-річчя смерті*)

Щоб накреслити величну постать Миколи Івановича Шлемкевича і дати бодай побіжну характеристику всієї його духової спадщини, потрібно кількох окремих аналітичних доповідей. Я хочу спробувати вибрати із скарбниці широкогранної духовості Шлемкевича тільки те, що вважаю за найсуттєвіше в нього як громадсько-політичної людини.

Покійний вважав, що українське суспільство повинно вчитися з історичного досвіду свого рідного та чужих народів і вистерігатись у громадсько-політичному житті таких крайностей як анархія, з одного боку, та ліва чи права монопартійність — з другого. Ідеал, якому Шлемкевич присвятив поважну частину своєї публіцистичної та ораторської діяльності — це політично зріле суспільство, що здійснювало б його ідею синтези двох однаково важливих принципів: принципу свободи і принципу порядку. Бо знав він не тільки з політичної літератури, але — що важливіше — із спостережень історичної долі багатьох народів, що свобода без порядку веде до руїни і приманює ворога до рідної хати. Зате уявний порядок без свободи — це суспільство тюрми та концтабору. І знав він, що народоправна форма влади може успішно втриматися на поверхні життя і зберегти благодаті громадянських вольностей так довго, як довго здійснюватимуться дві важливі передумови: з одного боку існуюватиме справжня контролі суспільності над проводом, з другого — непохитна відпорність суспільства та його проводу на прояви анархії.

В наших еміграційних обставинах Покійний стояв за здорову платформу об'єднання рівноправних та вільних і проти всіх намагань придушувати критику громадського чи політичного національного проводу.

Роки, що проминули від смерті редактора "Листів до Приятелів", принесли багато нових доказів правильності основних думок із політичної доктрини Шлемкевича. При всій пошані до незаперечних досягнень української громади в цій країні не можна відмовитись від таких критичних спостережень: з одного боку бачимо досить самовдоволену громадську верхівку, що не турбується ні відсутністю будьяких опозиційних елементів (між собою), ні слабким допливом нових творчих ідей, ні присмерком свого впливу на велику частину суспільності. Не видно в тієї верхівки серйозного бажання дошукуватись бодай

зерна правди в голосах своїх критиків, ані прислухатись до їхніх ідей.

З другого ж боку помічаємо розгром тих громадських елементів, що — раніше здавалося — мають досить насаги, щоб спробувати дещо відсвіжити задушливу атмосферу. Розгубившись між Сцільлюю нерозважності та Харибдою опортунізму, ті сили не здобулись на солідарну конструктивну дію, що могла б дати нашій громаді вибір шляхів і повніший добір провідних кадрів.

Цей приклад доказує слушність Шлемкевичевого переконання, що демократія мусить внутрішньо відродитись і позбутись самовбивчої звички розбивати власні сили на атоми, якщо бажає прислужитись своєму народові.

У статті під наголовком "Свобода і порядок" ("Листи до Приятелів" за січень 1955 р.) редактор стверджує: "Суспільні й політичні організації — це велика школа, це жива майстерня, в якій українське суспільство мусить шукати і знаходити повну й чесну сполуку свободи "людини-індивіда і рам твердого порядку".

Ніяка спроба характеристики Шлемкевича — громадської людини й політика — не повинна поминути його соборницької постави в слові і ділі. Соборництво автора "Галичанства" не було тільки святковою, літеплюю заявою. Воно дозрівало на гомінких бульварах Золотоверхого Кнева "в огні та бурі революції". Воно гартувалося на пожарищі програної визвольної боротьби. Воно знайшло своє завершення в довготривалих дружніх особистих, громадсько-політичних зв'язках із земляками всіх частин України. Сміливо можна сказати, що всяка — шкідлива для цілості нашої національної справи — загумінковість знаходила в особі редактора "Листів до Приятелів" грізного противника.

Д-р Шлемкевич непохитно вірив у остаточну перемогу, української визвольної ідеї і радів кожним справжнім успіхом української спільноти. Та при тому вважав він, що українська людина мусить мужньо стати віч-на-віч із суворістю наших днів і не сміє заколисувати себе самообманом щодо нашого справжнього положення і щодо наших сучасних здобутків та можливостей. Покійний уважав, що наша інформація про Україну — призначена для нас самих і для чужого світу — хай і вбога формою — мусить бути багата науковою документацією. Це незвичайно важливе, якщо взяти до уваги недовір'я деяких чужинців до наукових праць українців чужими мовами. Слабо документовані, хоч суперпатріотичні та повні примітивної бомбастики, видання непокоїли Шлемкевича, бо такі твори неспроможні приділати нам приятелів у чужому світі. У добу поширеного пустомельства Шлемкевич ставився до оригінальних думок і починів немов до цілющої джерельної води. Окришина нової, свіжої ідеї

*) 14-го лютого ц.р. минуло 10 років з дня смерті д-ра Миколи Шлемкевича. Ця стаття вже раніше друкована в "Свободі", найкраще характеризує нашого великого публіциста, мислителя і приятеля.
Редакція

мала в нього завжди більшу ціну, як потоки перемелених фраз і формулок.

З уваги на багатство Шлемкевичевої форми вислову довелося мені почути заввагу, що Покійний сам був головним чином "вербаліст", бо між прекрасними картинами, що супроводили зміст, іноді губилась його провідна думка. Мені здається, що такий заміт наскрізь неслухняний. Майже всі свої статті та есеї Шлемкевич не тільки "перестраждав", він їх глибоко передумав. І думка була в нього завжди на першому пляні. Але — це правда — розраховував він на уважного та вдумливого читача, що не загубиться в тексті.

Своєю особою давав Покійний, що був просто титаном праці, живий зразок поєднання етичних і умових вартостей та фізичної невтомності. Був він справжнім джентлменом, що не шукає зайвих конфліктів і не перемішує малого з великим. У різних суперечних питаннях, що ділили й ділять нашу суспільність, він старався бачити світла та тіні по обох сторонах, навіть тоді, як у нього були в тій же справі чітко з'ясовані особисті погляди. Завжди підкреслював, що в практичній політиці якийсь вид здорового компромісу не тільки побажаний, але — зокрема в нашому положенні — необхідний.

Тільки в етичних питаннях, у питаннях правди й неправди, добра й зла, Покійний не знав компромісів. Не лякали його ніякі сили цього світу, якщо треба було стати в обороні великої та слушної справи. Динамікою свого інтелекту, чаром свого завершеного публіцистичного стилю здирив він тоді маску з прихованої неправди та крутіства. Його критики не спияла та обставина, що такого чи іншого негідного вчинку допустилися достойники, бо саме їхні виломи з національної солідарності та їхнє самолюбне амбі-

ціонерство й вислужництво чужинцям найбільше ударів завдають громаді. Ця особиста мужність в обороні живих інтересів народу придбала Покійному славу "сумління нашого часу".

Удари своїх противників приймав Микола Іванович із лагідною усмішкою філософа та з людяністю зразкового християнина прощав кривди. За свою працю публіциста діставав постійно безліч похвал від захоплених читачів. Та — зі скромності — про те й не згадував. Усе ж особливу радість пережив на вістку, що Верховний Архієпископ-Мученик із великим признанням висловився про його статті на церковні теми.

Живе слово Шлемкевича-промовця гіпнотизувало слухачів і придбало йому славу "золотого устог". Але опінія блискучого оратора радувала Покійного тільки в тій мірі, в якій справа, що він її захищав, знаходила співзвучність аудиторії.

Микола Шлемкевич був тим, хто прекрасно здійснював Шевченкову ідею: "І чужому наuczайтесь, свого не цурайтесь!" Хоча докладно визнавався в поглядах чужих мислителів і легко читав пресу та літературу 6-ма мовами, ніколи не цурався свого рідного і з великим пієтизмом ставився до найкращих елементів української культурної традиції.

Один сучасний біограф оригінально висловився про людину як предмет досліду. В протиставі до інших предметів, що їх образ більшає, як приглядатися до них зблизка, силою людини меншає, коли її ближче пізнаємо. Мушу тут із рішучістю заявити, що це твердження в пристосуванні до світлої пам'яті Миколи Шлемкевича помилкове. Кожний новий день у 15-ти роках близького зв'язку приносив завжди новий доказ величчя цієї незабутньої постаті.

Джеймс Р. ОЗІНГА

Оклендський університет, Мічіган

КРИЗА НАШОГО ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОГО СВІТУ

На підставі доповіді, виголошеної на конференції зонознавців

ВІД РЕДАКЦІЇ: Професор політичних наук Дж. Р. Озінга, — автор цікавої книжки "КОМУНІЗМІ: ОБІЦЯНКА ПОЗБАВЛЕНА БЛИСКУ", — виголосив цю доповідь у своєму університеті 27 лютого 1975 р. Відповідальним за організацію і відбуття конференції був відділ зонознавства цього університету на чолі з проф. Робертом Гавзом, з яким найближче співпрацює і проф. Дж. Озінга. Відкрив конференцію президент Оклендського університету проф. Доналд О'Давд. Тепер у відділі зонознавства цього університету даються курси про такі зони світу: Східня Європа, Азія, Південна Америка, Африка.

Текст своєї доповіді проф. Дж. Озінга упорядкував спеціально для "Нових днів", а переклав українською мовою наш співробітник Микола М. Смирнів з Гамільтону, Онт.

Багато речей хвилюють нас, сучасних педагогів, працівників освіти. Приклади: наша платня, що ми викладаємо і як ще довго це триватиме? Або й число студентів у класному приміщенні? Вражає нас також брак поваги у порівнянні до працівників медичної професії. Адміністраторів досить непокоять чисто життєві питання, і то так, що перебути ще один академічний рік — це вже показник успіху...

Але все ж головне в тому, що ми — педагоги, працівники освіти. А чи ж зосередження у дотриманні, розвитку і збагаченні нашої діяльності — не є марнуванням сил, зважаючи на колосальні проблеми, що очікують наших студентів в останній чверті 20-го століття?

Проблеми надто неосяжні, кожний бо аспект їх споріднений з іншими. Вже не можемо дозво-

лити собі вирішувати тільки одну проблему нараз, вони напливають купами і, що гірше, — всі споріднені. А це вимагає не лише зміни засобів вирішення проблем, але й саме поняття про їхню концепцію має бути корінно змінене.

Всесвітня система взаємозалежності природи і людини, а також поміж самим людством існувала завжди. Але з уваги на величезну віддаль, що розділяла давні племена і пізніші нації, на безмежність неосвоєних просторів і невикритих ресурсів, — ми часто надуживали цю систему, ігнорували дійсність й робили цілком інше, ніж було потрібно.

Досить свідомо занечистили ми наші ріки і струмки каналізаційними та іншими відпадками індустрії, вважаючи її надто істотною і життєво-важливою, не лише не рахуючись з поселеннями вниз по течії, а просто ігноруючи можливості нестачі чистої води. І що дивніше: ми не лише забруднили природне оточення, але й навмисне спорудили нові селища далеко від джерел чистої води, спрямовуючи Кольорадо та інші ріки до наших нових міст, лишаючи інші оселі перед фактом браку потрібної води.

Наша байдужість до законів світової системи вже починає даватися взнаки. Як той блудний син, ми вже споживаємо гірке лушпиння, безпорадно дивуючися, що саме сталося. Звичайно, спокусливо винуватити когось, і бездіяні політики, котрих ми періодично і навіть бездумно знов і знов садимо до уряду в системі, званій демократичною, — є, безперечно, легкою ціллю до оскарження. Ще ми можемо винуватити і великі підприємства, чи багатонаціональні корпорації; або, якщо волиємо, то є ще змога скласти провини на бідноту, що живе за рахунок коштів суспільної опіки...

Ці "козли відпущення" і теорії "конспірації" є справді спокусливі і частково доречні. Але, я думаю, справжній тягар вини лежить на нас, працівниках освіти — шкільних вчителів і адміністраторах, міністрах, священниках, рабинах, які безжурно повторюють про старі проблеми і старі засоби їх подолання перед слухачами, котрі все помітніше виявляють невдоволення, не знаючи, куди далі прямувати.

Візьмімо, для прикладу, харчеву кризу, про яку трублять вже понад рік газети та спеціальні телевізійні програми по головніших комерційних каналах. А скільки з цієї сучасної світової проблеми увійшло до практики наших викладів у шкільних класах? Після продажу президентом Ніксоном американського зерна Росії 1972 року увесь світ опинився без традиційних резервів збіжжя. Ці резерви, звичайно, не завжди вживали філантропічно, але, все ж таки, резервові запаси зерна були забезпеченням на випадок світового голоду чи недоживлення. В додатку до браку зернових резервів, спонукані урядовими добродійними субсидіями, фермери залишили великі площі земель незасіяними. А тим часом цілий світ у нечуваній досі мірі залежить від щорічного врожаю зернових культур. Цього року самій Індії не вистачить 20 мільйонів тонн збіжжя,

щоб прогодувати власне населення, зростаюче денно на 37 тисяч новонароджених.

Скажете, — їхня проблема. А чи це їхня проблема також, якщо пригадаєте голодову смертність і недоживлення у Бангладеші, або у Малі в Мавританії, чи в Нігерії?! А що ж відносно недавньої посухи в Сомалії, наслідком якої померло з голоду 1,500 люду, і сподіваються дальшої загибелі голодною смертю ще якихось 800 тис. осіб, якщо не прийде відповідна допомога до квітня-травня! Їхня проблема? Спричинена нерозважним перенаселенням? А чи ж кожна голодуюча людина мешкає у перенаселеній країні? Хіба Сомалія перенаселена? Чому густонаселені країни не зменшать приросту населення?

Звучить чудово! Але на яких підставах ми маємо сподіватися, що вони усвідомлять це, коли їм здається ніби наше наполягання щодо зменшення приросту населення є засобом тримати їх залежними? Вони вважають нашу марнотратну й енерго-виснажувальну економіку основним лихом, а не своє власне перенаселення! Чи ж ми готові знизити наш життєвий рівень, обходитися багато меншим, навіть без воловини, щоб кормове зерно йшло на харчування для людей?

Не лише перенаселення витворює проблемі. Зависокі ціни нафтових продуктів призводять до дорожніх добрих, продукуючого із петро-хімікалів, і цих добрих майже не можливо дістати! Зрошування піль теж стає надто коштовним, бо водяні помпи працюють на рідкому паливі. Виглядає більш ніж дивно: видобуток бочки нафти коштує лиш 11 центів, а продають її на світовому ринку по 11-12 дол.

Зменшення іригації у вже посушливих районах світу, а також надто високі ціни або й брак добрив, які ми розсипаємо на гольфові поля і травники, — усе це не лише спричинює недоживлення і голодування, але й викликає обурення, відверту ворожість і тенденцію вбачати ці проблеми, як інспіровані Сполученими Штатами і Західною Європою. Чи ви думаєте, що мільйони цих недоживлених спокійно чекатимуть на свою смерть?

Щоб не справити враження, ніби проблема полягає виключно у розбудові нерозвинених районів світу, мені цікаво, чи хтось завважив вістку про смерть пані Елси Дефратус із Ст. Пітерсбургу, у Флориді? Їй було близько 80 літ, люди такого віку вже не сподіваються довго жити. Але ця жінка вмерла від голоду! Перед смертю вона важила лише 75 фунтів. Інфляція, на яку ми нарікаємо у наших річних переговорах про платню, звела нанівець вдовину пенсію. У кінці кожного місяця вона могла собі дозволити на сніданок одну порцію морозива, бо її харчовий бюджет складав... 65 центів денно!

Тисячі людей звільнили з праці в автомобільній індустрії, в тому числі і частину службовців. Отже, сукупність так званої рецесії і інфляції вдарила і по середній класі, як біла довго перед тим біднішу. Незаможні люди відчують нині, що прожити майже неможливо. Чи сподівається, що вони гинуть мовчки? Чи можемо ігнорувати життєві потреби людей старшого віку, які

крадуть речі в крамницях, або риються у смітниках? Якого роду моралі ви навчаєте своїх студентів?

Як бачите, таке діється навколо нас саме тоді, коли ми експортуємо харчові продукти, щоб поліпшити наш баянс, як частковий вихід із становища, що наступило через високі ціни нафти. Але Сполученим Штатам поводитьсь ще досить легко, порівнюючи до таких країн, як Італія, яка змушена імпортувати майже всю свою нафту, або Японія, що взагалі не має власної мінеральної оливи. Стає ясним, чому Японія продовжила фантастичні кредити Советському Союзові для пошуків і експлуатації нафтових покладів біля Сахаліну. А хто ж робитиме ці інтенсивні пошуки? Як вже відомо, їх виконує геофізичний корабель Голф ойл компанії, президент якої перебуває у Москві, обговорюючи умови контракту. Минулого року Японія закупила чотири мільйони метричних тонн нафти у Китаї. Виглядає, що Росія теж пнеться здобути добру частину нафтового ринку, як і компанія Голф.

Гонитва за прибутками фактично не має меж. От чому Шел Ойл компанія останньо запланувала нафтову рафінерію і сталювню, але не у Сполучених Штатах, а в Арабії. Чи не з тої ж причини "Дов Хемікал" стане спільником Югославської державної нафтової індустрії у спорудженні петро-хімічного промислового комплексу? Мультинаціональні компанії не прямують лише одним шляхом. Нафтові надприбутки знаходять стежки до увласнення американських банків. Зовсім недавно "Фостер-Грант Пластик" компанію, в штаті Масачузетс, закупила німецька мультинаціональна корпорація "Гост Хемікал". Дві інші німецькі хімічні фірми теж вкладають мільйони доларів. Чому? Бо кошти продукції стали нижчі тут, принаймні від 1973 р.

Так звані мультинаціонали стали серйозною проблемою. Вони прагнуть оперувати поза контролем, у напрямі максимізації прибутків, без істотного або й жодного застановлення над соціальною вагомістю своєї практики. Надвищуючи ціни технологічного імпорту до нерозвинених економічно країн і знижуючи ціни експорту їхніх виробів, мультинаціонали часто ніяк не сприяють прогресові цих країн, навіть якщо пересічні заробітки і загально національний прибуток можуть і зростати. І на нафті, і на продукуванні харчів, на переробці сировини і продажу — мультинаціонали та місцеві монополії загрибають фантастичні прибутки за рахунок інших секторів економіки і коштом пересічного споживача. Ось у цьому і полягає частково причина масових звільнень у автомобільній індустрії. Доляри, в минулому витрачені на купівлю твердих предметів, тепер йдуть на харчі. Чи ж не погодитесь, що 2000-відсоткові прибутки цукрових компаній були трохи завищені? А чи ви колись запитали, чому ціни на бензинових станціях так нечувано підскочили вгору? Скажете: брудні араби! Але ж ми імпортуємо лише третину нафти для внутрішнього вжитку! Чому ж тоді одна третина здібна диктувати ціни решті домашньої продукції? При-

чина — брак істотної контролі і нестримна гонитва за надприбутками...

Безумовно, прибуток промисловості чи торгівлі — річ потрібна. Але завищені прибутки, без огляду на соціальні кошти, є короточасним здобутком одиниць — за рахунок більшості. Та ми далі продовжуємо звеличувати приватну заповзятість, позаконтрольну приватну заповзятливість, не роблячи жодної різниці поміж соціально прийнятними прибутками і надприбутками, які є соціально шкідливим явищем...

Навколишній світ змінюється різноманітними шляхами у наслідок вже згаданих та й інших тисків. Чи ми йдемо попереду цих змін, разом із ними, чи відстаємо? Якщо ми, діячі освіти, не рухаємось, не поступаємо, то хто ж веде перед? Вдумаймося у наступне:

"Світові політичні структури є цілком застарілі. Вони не змінилися принаймні сотню літ і жалюгідно не гармонізують із *технологічним прогресом*" (Жак Мейсонруж, старший віцепрезидент ІБМ). З технологічним? А як з *людським прогресом*? Послухайте: "Політичні кордони націй-держав — завузькі і затісні для визначення розмаху сучасного бізнесу" (Вільям Спенсер, президент Першої Національної Міської Корпорації).

Хто ж дає напрямні? Чим саме ці провідні комерсанти прагнуть замінити політичну сутність тих націй-держав? Ще більше мультинаціоналів? В якому ж саме світі хочете, щоб зростали ваші діти і студенти? Чого навчаєте?...

Погоджуємося — наш божевільний взаємозалежний світ має складні проблеми... Чого дуже потрібно — це загальносвітової співпраці у плануванні. Вона може практикуватися поміж державами або поміж інтернаціональними угрупованнями, як ОЕСД, що включає Західну Європу, США, Японію, Комекон (для індустріальних комуністичних країн), ОПЕК — для продуцентів нафти та неіснуюче ще об'єднання менш промислових і бідних на нафту країн. Але така співпраця не можлива до здійснення без попереднього припинення незгод, спричинених гонитвою за надприбутками, як, прикладом, американські тарифи на японські вироби, чи подвоєння Росією цін на нафту для країн Східної Європи.

Якщо расові розбіжності заваджають американцям сидіти разом у Бостонських шкільних клясах, подумаймо про прірву, що ділить нас в осягненні міжсвітової співпраці! І все ж таки, така співпраця конечна, і то в короткому часі. Безумовно, перед нами стоятимуть проблеми різниці технології і економіки, а також щодо військової безпеки. Проте, конче потрібно, щоб в наших дітях розвинулось сильне почуття членів інтернаціональної спільноти, сенс світової єдності, що переходить межі місцевого або національного парафіялізму, почуття спільності, що вбачає в людині не якусь білу, чорну, чи жовту істоту, а члена одної спільноти. Наше завдання — це виховати свідомість, що події у Кувейті чи Загребі, такі ж значимі для нас, як випадки у Понтіяку або Детройті.

Я повторюю при цій нагоді мудрість думки Едвіна Райшауера в його праці *"Назустріч 21-му століттю: освіта мінливого світу"*. Автор бачить найкритичніші проблеми освіти в середніх і елементарних школах, бо більшість учнів не досягне університетського рівня, і сенс світового громадянства розвинеться або рано, або цілком не розвинеться.

21-ше століття звучить, як далека відстань часу. Але ж на початку наступного віку наші студенти будуть провідниками і звичайними громадянами. Чого ж ми навчаємо їх сьогодні? Наші освітні системи найчастіше тупцюють навколо минулого. В студіях зонознавства часто домінують історики, але й тут панує така обмеженість, що навіть не знаємо добре власних сусідів. Американські студенти вивчають багато більше з історії Європи, ніж про Канаду чи Мексику. Індуські діти забагато вивчають про Британію, але не досить про Китай і Бірму. Філіпінські діти вивчають матеріали про США, але не про Японію. Надто багато уваги приділяємо країнам, які є воєнною загрозою, і майже жодної іншим...

Наша система освіти мусить прорвати локальні обмеження у мисленні студентів. Бога ради, не застосовуймо цих обмежень до розв'язання таких минулих проблем, як капіталізм чи соціалізм! Недавно президент Мексики Луїс Ачеверія дуже слушно висловився, що обидві системи — і капіталізм, і соціалізм — заховують в собі принадливість, але й багато ілюзій. Саме тому жоден з цих устроїв несприйнятливий для багатьох країн у дотеперішній формі. Парохіяльність у нашій освіті, постійно наголошуючи націоналістичні точки зору, підтримувані різними релігійними поглядами, тільки ускладнює проблему.

Не досить звичайних додатків до наших програм. Потрібно вирватися із власного локалізму, — і то можливо найшвидше — поширити цей рух серед адміністраторів, вчителів, батьків і самих студентів, шляхом порівняння, підкреслюючи подібності, а не розбіжності, і спільні інтереси, замість інтересів "вибраних народів". Треба більшого наголосу на вивченні мов, більше чужих студентів, що живуть і вчаться у Дакці, Москві, Парижі, Пекіні, Монреалі або Мексиці.

Яким саме хочете бачити світ у році 1990 чи 2000? В чому полягає ціль політичного устрою? Це питання, котрі допоможуть освітити наші передбачення і уяву. Будьмо добре обізнані і поінформовані, переборім в собі нехоть до читання інакше і наші студенти не читатимуть. Не нехтуймо минулого, але зосереджуймося на сучасному щоб майбутнє освітилося і збагатилося найбільшим числом нових і корисних ідей!

В чому, на мій погляд, полягає ціль політичної системи? В осягненні щастя і добра усіх громадян! Яким я хочу бачити наш світ у 1990 чи 2000-му році? Світом миру, із справедливим розподілом природних багатств і товарів, світом, в якому усі люди житимуть гідно. Стараймося ж викладати належно — майбутнє людства залежить бо від цього!

ЗВЕРНЕННЯ

Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців до української спільноти вільного світу

Українці і Українки!

В місяці травні ц.р. промине 50 літ від дня трагічної смерті *Голови Української Держави і Головного Отамана Війська Української Народної Республіки Симона Петлюри*.

Підступне вбивство Симона Петлюри мало на меті знищити дійсного провідника української національної революції, мало на меті припинити боротьбу за повну суверенність і державність українського народу на його власній землі.

Ворог знищив Людину-Героя, але не зумів знищити ідеалів, для яких Він працював. Постать Симона Петлюри стала синонімом боротьби за свободу української нації, стала символом змагань за відновлення Української Народної Республіки.

На його прикладі вже пів століття виховувались покоління українських самостійників — які ніколи не погодились на поневолення українського народу.

Постать Симона Петлюри стала дороговказом для всіх тих, які готові віддати найвищу жертву в боротьбі за визволення української нації. І хоч на тому шляху наш нарід зазнав важких ударів — він ніколи не скапітулював перед окупантом, він і надалі змагається доступними йому засобами за остаточну перемогу — відновлення Української Самостійної і Соборної Держави!

Тому нашим святим обов'язком є зберігати з покоління в покоління світлу пам'ять Симона Петлюри, з ім'ям якого пов'язана ціла доба історії українського народу.

Для гідного відзначення 50-их роковин його трагічної смерті Секретаріат Світового Конгресу Вільних Українців призначає день 30-го травня 1976 року для всеукраїнського відзначення сл. п. Симона Петлюри у вільному світі.

Прохаємо Проводи Українських Церков, Центральні Репрезентації, крайові організації і українські громади докласти всіх старань, щоб всі святкування та імпрези впродовж 1976 року пройшли як вияв нашої організованості і солідарності, а своїм змістом скріпили нашу тверду постанову продовжувати чин Симона Петлюри.

Закликаємо українську спільноту, українські крайові та міжкrajові організації, а зокрема молодь докласти старань, щоб взяти масову участь у святкуваннях чи організуванні літніх поїздок прощ до Парижу, де спочивають тілні останки Великого Сина України.

Всі прибутки з влаштованих імпрез пропонуємо передати на Дослідний Фонд ім. Симона Петлюри.

Президія Секретаріату СКВУ

Торонто, 17-го лютого 1976 р.

ЛЮДСЬКІ ПРОБЛЕМИ МОЖУТЬ СТАТИ СЕРЙОЗНИМИ ПРОБЛЕМАМИ. ОСЬ, ЩО ОНТАРІО РОБИТЬ, ЩОБ ЇХ ЗАЗДАЛЕГІДЬ РОЗВ'ЯЗАТИ

Недавно пороблено заходи, щоб одна група індієських дітей учащала до публічної школи в одному місті Північного Онтарію. Директор школи в цьому місті знав, що індієські діти часом зазнають прикрощів від інших учнів і, щоб не допустити до такої ситуації, попросив дорадника Комісії Прав Людини на обговорення цієї справи з іншими дітьми. Дорадник запитав тих дітей, чи вони будь-коли були змушені ходити до нової школи, що вони думають про своє почування, коли вони опинилися б самі й незнайомці. У цей спосіб він вияснив, як індієські діти будуть почуватися, коли прийдуть до їхньої школи. По тому процес інтеграції проходив релятивно гладко.

Громадські поради — це одне з головних завдань Онтарійської Комісії Прав Людини. Ми влаштовуємо семінари та провадимо з поліцією дискусії у тих районах, де існує бар'єра комунікації між нею і меншинними групами, щоб в той спосіб зменшити напругу та привести до взаємного порозуміння. Ми учащаємо на збори імігрантів і тут народжених меншинних груп, щоб їм пояснити, які їхні права згідно з законодавством та які їхні обов'язки як громадян цієї провінції.

Ми також наладжуємо людям контакти з місцевими агенціями, як родинно-шкільними групами, громадськими і державними агенціями та церквами, які завжди готові прийти з допомогою, але про існування яких люди часто не мають найменшого поняття. Там, де існують якібудь труднощі, основані на расі, кольорі чи віровизнанні,

Комісія Прав Людини завжди стоїть до диспозиції та готова почати дискусію й заохотити людей зрозуміти й респектувати іншу точку зору.

Наше завдання є зводити людей разом і плекати здорові відносини поміж всіма групами.

Якщо ви бажаєте докладніших інформацій, звертайтеся до Комісії Прав Людини на нижче подані адреси:

HAMILTON
1 West Avenue South
Postal Zone: L8N 2R9
Telephone: 527-2951

KENORA
808 Robertson Street
Postal Zone: P9N 1X9
Telephone: 468-3123

KITCHENER
824 King Street West
Postal Zone: N2G 1G1
Telephone: 744-7308

LONDON
560 Wellington Street
Postal Zone: N6A 3R4
Telephone: 438-6141

OTTAWA
2197 Riverside Drive
Postal Zone: K1H 7X3
Telephone: 731-2415

SAUIT STE. MARIE
125 Brock Street
Postal Zone: P6A 3B6
Telephone: 949-3331

SUDEBURY
1538 LaSalle Boulevard
Postal Zone: P3A 1Z7
Telephone: 566-3071

THUNDER BAY
435 James St. South
Postal Zone: P7E 6E3
Telephone: 475-1693

TORONTO
400 University Avenue
Postal Zone: M7A 1T7
Telephone: 965-6841

WINDSOR
500 Ouellette Avenue
Postal Zone: N9A 1B3
Telephone: 256-3611

Ontario Human Rights Commission
Ministry of Labour
Bette Stephenson, M.D., Minister

Province of Ontario
William Davis, Premier

М И К И Т А

1

Тужне ридання толокою панською лине:
Зойком сопілки — у далеч душа чабана.
Дзвінко об гаю бескеття замріяно-сине
Вдариться і в унісон загукає луна.

І смутку-жалю завдасть ще більше Микиті...
Гей, журавлем би кудись у засвітні світи!
Може ж не скрізь ще людську долю на світі
В темні льохи та в'язниці замкнули кати!

Плаче сопілка аж сонце затьмарює хмара...
"Що ж ти оце? — загриміло за спиною. — Га?
Знову на дудку собі виграєш? А отара
В царині?" І оголомшлива лють батого.

2

Брови — чорнозему скиби. Наопашки свита.
Ноги вдавили у землю цупкі постолі.
"Шапку скинь, хаме!" Понуро здригнувся Микита,
Жили, немов телеграфічні дроти, загули.

"Шапку скинь!! Чуєш?!" Не чув. Мов гармата,
Грюкало серце. І мов у порогах Дніпро,
Кров клекотіла. "Не чуєш? Скотино проклята!
Бити! Лупити! За хамство! За панське добро!..."

Потім ізнову отара, і знову по світі
Тужне квиління сопілки лилось і лилось.
І вистигала у серці, роз'ятренім, несамовитім,
Дика жадоба жаских катаклізмів і гроз.

3

От і гроза. Відчинились у пеклі всі брами.
Смутку, злоби і ненависти сила сліпа
Ринула грізно глухими балками, ярами,
Загримотіла розгульно по сонних степах.

Ріками кров і прокльони, і сльози... Микита
Змієм гасає на збуреному гнідані,
Клекотом помсти і болем по вінця налитий,
Сіє довкола страхітні руїни й вогні.

Б'є і ламає, і палить за кривди й наруги,
Жах і дими опохмурюють синю безмеж...
Груди — рвучке джерело молодої напруги,
Очі спалахують палом пекельних пожеж.

4

Роки пройшли, прошуміли в шаленому леті,
В попелі схований, гасне на згарищах жар...
Стіл. Телефон. Цигарки запашні... В кабінеті.
В кріслі м'якому, Микита сидить — комісар.

Боязко, майже навшпиньках, ступа секретарка,
Перед Микитиним ликом стає нежива,
Потім несміло про справу якусь харамарка...
Владно Микита свої вимовляє слова.

Гомін і гамір із вулиці — вир простолюддя.
Був же і він отаким... Проминуло. Давно.
Пахнув цигаркою, орден поправив на грудях.
"Чуєш там? — кинув убік. — Зачинити вікно!"

5

Піняться вина, і тости гримлять, і громами —
Мідні горлянки оркестри. А він, комісар,
Тільки всміхається, тільки ворухить бровами,
Схожими на опромінені завихри хмар.

"Слава! Віват комісарові! Многії літа!
Жити й боротися довгії, довгії дні!
Слава!" І чує, так виразно чує Микита:
Тане щось тепло і солодко в серці на дні.

"Так, — себелюбство Микиті лукаво шепоче, —
Так, це належить тобі!" Оп'яніння і шал.
Тости ізнову. А друга зависливі очі
Груди йому пробивають, неначе kindжал...

6

Кличе хтось? Вихилив келеха. Певний і гордий
Вийшов до передпокою. Бундючливий жест...
Зрештою, що ж бо це? Зброя... Показують ордер:
Нумер і дата... ім'я... прокурор... на арешт...

Вдарила кров, заглушила тромбони, і тости.
І зарубіnenих винами келехів дзвін...
Мов манекени, бліді поробилися гості,
Крига скувала розпаленість випитих вин.

І хутко-хутко щезали: немов би пожежа
Лім охопила або об'явилась чума...
Третю по півночі кинула в простори вежа.
Морок і грати. Микита самотній. Тюрма.

7

Айсберги плинуть. Проломливо б'ють гурагани.
Білі ведмеді. Сніги і сніги навкруги.
Від крижаної натуги рамен океану
Аж не витримують, аж тріскотять береги.

Де б і людині тут бути — пустеля край світу.
Тільки ж бараки, повиті в колючі дроти...
В'язнів провадить конвой. Поміж них і Микита.
Гей, комісаре! То друзі твої чи кати?

Погляд як камінь. У грудях же — буряний клекіт.
Гостро окреслена вилиць кутастість худа.
Поряд — Незнаний. І весь він привітливий легіт,
Начебто друг йому днів безвідрадних біда.

8

Все пережите одразу повстало в уяві.
Ось він малим хлопчаком видира гнізда гав,
Ось він — чабан. Панські вівці. Толока і трави,
Де від знущань і розпуки безсилля ридав.

Провесинь потім... з країв голубих, невідомих
Промені щастя... аякже! Концтабір, Сибір...
"Нащо ж гриміли тоді революції громи?!" —
Блиснув Микиті шабельною крицею зір, —

Кров лилась нащо ж, коли ось мільйони, мільйони
Загнано у безпросвітні сибірські сніги?"
Стогне, двигтить океану страхітного лоно,
Ломить, і щербить, і крушить уцент береги.

9

"Що революція? — мовив Незнаний. — Сивуха.
Ті, що внизу були — вгору, горішні — униз.
Людського ж, людського іспоконвічного духа
Чи хоч на йоту змінити вони спромоглися?"

Зависть, жадоба, лукавство і почестей спрага —
Їх обмина революцій пекельний танець.
З них же, що в серці людини, і лихо. Та блага
Також повинні із людських устати серцець.

Ні, не здобудемо щастя кривавим дерзанням,
Зайві гармати, і бомби, і кулі, й ножі.
Щастя нам дасть революція — чиста, остання.
Проти всевладности вад і нікчемства душі!"

10

Небо зласкавилось над убогістю тундри:
Дзвонять струмки і жвавіше яскравиться мох.
Тільки Микита аж сірий — суворий і журний;
Серце у нього затьмарене, начебто льох.

Шапка, бушлат арештантський, кайло і лопата...
"Добре говориш ти, — хмуро Незнаному. — Та
Як же то переінакшити лютого ката,
Що по Сибіру ось жили з мільйонів мота..."

Плюнув із гіркістю. Шапку насунув. Ударив.
Зціпивши зуби, кайлом у жорстоку мерзлінь.
Сонце, сухотне, арктичне, запало у хмари
Тундру ізнову укрила розпачлива тінь.

Теодор МАТВИЄНКО

Я прожила світанкові літа
Серед ланів шумких і колоскових,
Де виразно у пошептах шовкових
Мені ввижалась мрія золота.

І далечинь неторкнуто свята
Земних шляхів і тіней проліскових,
П'янких шукань і млостей загадкових
Завжди цвіла незміння і проста.

Хоч нині тужить батьківський поріг,
Самотніх вишень пахощі і сніг,
Коли вночі, стомившись, засинаю,

То все ж про дні майбутні і дзвінкі,
Моїх бажань мережива тонкі,
Скажу одне по щирості: "не знаю".

Надія ДОНЕЦЬ

МУДРИЙ ЧОЛОВІК І ДУРНА ЖІНКА

(Гумореска)

Іван Іванович ніяк не може заснути. Знов ота дурна жінка зіпсувала йому настрої. Завжди зана втручається в розмову, де її не просять!

От і сьогодні. Гостювали у Петренків. Усе було добре. Випили по чарці, закусили. Як звичайно, оповідав Іван Іванович, бо хто ж більше за нього знає? Або хто краще розкаже?

Всі поважають Івана Івановича. Всі уважно слухають, як він оповідає. Отак личило б і жінці мати пошану до свого чоловіка та мовчки слухати, що мудра людина говорить. Так де ж там! Хіба ж вона стерпить?

Оповідав щось із свого життя ще на Україні:

— Отож, зайшов до мене кум. Випили по чарці, поговорили про те, про се. Коли це щось постукало. "Камін", — кажу. Аж воно сусід Данило. "Сіт даун", — кажу, а він: "Санк'ю вери мач"...

А Тетяна зразу:

— Іване, та це ж було на Україні!

— Не перебивай! На чому ж я зупинився? Ага, так ото зібралось нас уже троє. Випили ще по одній. А Данило й каже: "Такий мені був сьогодні тробил з жінкою, що просто — біда!" — А що там? — питаю. "Та заходилася смажити фішенчіпс, одвихнулася на хвилинку, а воно й згоріло! Такого диму було! Повна хата... Ну й посварилися."

А Тетяна знову:

— Іване, та це ж на Україні! Який же там "фішенчіпс"?

— Кажу ж, не перебивай! — розсердився Іван Іванович. — Так от — про жінок. А кум і каже: "Біда з тими жінками. От і моя. Коли й нічого, а коли то такого троблу наробить! Одного разу забула дати дітям сандвичів до школи, то бідні голодні були..."

А Тетяна не втерпіла та:

— Іване, та це ж було дома! Які ж там "сандвичі"?

— Ти замовкнеш, чи ні, нечиста сила?! — аж затрусився від роздратування Іван Іванович.

Ухватив шапку та з хати, а Тетяна — за ним.

Так і не дала погостювати у добрих людей. А тепер і сну нема через ту дурну жінку!

МАЛОВІДОМИЙ ЕПІЗОД ПРО МОГИЛУ Т. ШЕВЧЕНКА

Не так давно відвідав я нашого відомого будівельника й винахідника інж. Олександра Ярошевського, і слово дало слово. Він показав мені знімки із своїх молодечих років, а далі розпакував і кілька коробочок, у яких лежали негативи фотографій різних українських діячів, знімки з деяких святкувань та інших подій. Коли я переглядав ці фотоплівки, мою увагу звернула на себе одна невиразна плита з гарною дівчиною та текстом "Настя" сторожика могили Т. Шевченка. Я запитав пана інженера про генезу цих негативів і дещо про історію могили Т. Шевченка; особливо хотів я здобути деякі інформації про цікаву Настю сторожика. На жаль, про історію "Насті" я таки майже нічого не довідався, але натомість інженер з особливим йому пієтизмом почав розказувати про автора чи власника цих фотознімків сл. п. фотографа Олександра Губчевського (10. 4. 1872 — 8. 6. 1950), що ціле своє життя присвятив фотографуванню різних картин з українського національного життя й що тільки завдяки йому збереглися тисячі фотографій наших діячів, українцями улаштованих святкувань, концертів та інших подій. Так само тільки з його ініціативи існує багато фотографій і з життя вояків УНР.

Зі слів О. Ярошевського я довідався, що фотограф О. Губчевський походив з Києва, у 1920 роках виїмігрував до Праги, де продовжував свою працю. І тут з його ательє знову появились фотознімки українських шкіл в ЧСР, спільні й індивідуальні знімки учнів цих шкіл та професорського персоналу. Його фотознімками була ілюстрована й відома праця проф. Симона Наріжного "Еміграція" (Прага 1942).

Фотограф Олександр Губчевський разом зі своєю дружиною Оленою (1874-1958) поховані у Празі на Ольшанським цвинтарі. Хай їм буде вічна пам'ять!

Поскілки в історії про "Настю" мені не пощастило багато довідатися від інженера Ярошевського, а негатив не був настільки чіткий, щоб з нього хотяй дещо довідатися, я старався віднайти якогось фотографа, якому б техніка ретушування ще не стала чужою. Але тут я переконався, що в теперішній динамічній добі такого фотографа трудно знайти. Мені нічого іншого не лишалося, лише самому взятися до праці.

Виретушовати текст не було тяжко, але портрет-обличчя? Накінець я зробив спробу додати виразність та чіткість обличчя звичайнісеньким акварелем.

Опісля я шукав літературу про могилу нашого славного поета й крім згадки в праці Б. Біленка та Я. Данилова "*Канівський державний музей-заповідник Могила Т. Шевченка*" (Київ 1960), знайшов згадки в деяких мемуарах, особливо у спогадах Олени Пчілки, Євгена Чикаленка та інших сучасників славних шістдесятих років.

З цієї літератури можна зробити висновок, що симпатична ""Настя" - сторожика — це донька офіційного сторожа могили Т. Шевченка Івана Ядловського.

Коли перевезли останки Т. Шевченка з Петрограду до Канева, щоб там їх поховати, то сторожем могили рішився бути близький друг поета — художник Г. Честахівський. Він при цій почесній функції ще розповсюджував серед паломників Шевченкову поезію. За його допомогою вибудували на могилі обкладений камінням великий курган і на нім поставлений був дубовий хрест.

Поскілки на могилу поета приходили люди мов на прощу до священного місця, то російський царський уряд не тільки відвідини могили заборонив, але й Чернечу гору, на якій ця могила находилася, взяв під військову варту.

Таке ставлення російського уряду до могили великого поета дуже негативно відбилосся на її зовнішній стані. Не диво, що коли у 1882 році поїхали туди М. Лисенко й М. Старицький з ріднею і приятелями, щоб по довшій перерві дати шану українському будителеві, то ледве пізнали місце, де ця могила находилася. Хрест, напівспорохнявілий, лежав на землі, а курган був геть розмитий дощами й більшу частину каміння вода відкотила.

Над таким жалюгідним станом могили київські патріоти задумалися, особливо Микола Лисенко, який уже з 1862 р. рік-річно організував академію на честь поета, на якій був і виконавцем всіх важніших номерів програми. Тому й тепер Микола Лисенко зараз по своїм повероті з Канева звернувся до щедрого мецената української культури Василя Симиренка з проханням, щоб той подарував відповідні гроші для упорядкування могили Тараса Шевченка. В. Симиренко відповідну суму дарував. За ці гроші було побудовано на могилі чавунний хрест і невелику хату для сторожа, який би піклувався могилою.

І так у 1884 р. поселився туди з Києва швець Іван О. Ядловський, щирий український патріот, з своєю родиною. Ядловський майже 50 років виконував цю почесну функцію (він помер у 1933 р., там був і похований). Особливо, як підросла його донька Настя, вона з великим захопленням присвятила всі свої сили могилі й садкові, що там був ними посаджений.

Настя Ядловська була гарною чепурною й працюютою дівчиною і всі паломники її шанували не менше, як і її батька.

Такою увіковічнив її, на жаль, тільки олівцем на куснику паперу, маляр проф. Вячеслав Розвадовський, який прибув сюди з групою колег-маларів: С. Святославським, М. Яровим, П. Левченком, І. Макушенком, Т. Вербиховським та Старцевим, щоб напередодні Нового 1903 року поклонитися могилі свого великого попередника-маларя Тараса Шевченка й щоб біля цієї дорогої

ДЕ ТАЧАНКИ МАХНІВЦІВ ГРИМІЛИ

Як би ми не ставилися до особи Нестора Махна, однак мусимо визнати: цей анархістсько-селянський ватажок набув під час громадянської війни на Україні такого великого розголосу, що пам'ять про нього залишиться в історії надовго. Від тієї бурхливої доби минуло вже повних п'ятдесят п'ять років, але Махнове прізвище і до сьогодні не сходить зі сторінок енциклопедій, мемуарних творів, історичних розвідок, журналів та газет. Щось подібне можна спостерігати і на північноамериканському континенті, бо й тут люди не перестають цікавитися Махном. А серед молодих науковців останнім часом стали появлятися докторанти, що беруть для своїх дисертацій теми про Махна. Ще більше: трапляються навіть такі випадки, коли котрийсь із науковців, подорожуючи як турист по Україні, не проминає побувати в тих місцевостях, де свого часу тачанки махнівців гриміли. Про один із таких випадків і буде мова нижче.

ВІД ЗАПОРІЖЖЯ ДО ГУЛЯЙ-ПОЛЯ

П'ять років тому вінніпезьке видавництво "Echo books" видало працю професора історії Мурґедського коледжу (Міннесота) д-ра Віктора Петерса п. н. "Nestor Machno: The Life of an anarchist". Щоб написати цю книжку, автор зібрав велику кількість як друкованих, так і рукописних матеріалів. Використав він і мій рукописний спогад про виникнення між 1900-10 рр. в Гуляй-Полі групи анархістів. Коли згадана книжка вийшла друком, професор Петерс прислав один примірник і мені. Відтоді листовні зв'язки між нами на якийсь час увірвалися. Аж ось, десь на весні 1973 року раптом одержую від професора повненького конверта. Відкриваю — чотири вирізки з канадських газет. Роздивляюся на них пильніше: дві — коротенькі рецензії на книжку "Nestor Machno"; третя — професорів репортаж про його перебування в м. Запоріжжі; в четвертій ішлося про відвідини автором м. Гуляй-Поля. Мене ці репортажі (один англomовний, другий німецькомовний) дуже зацікавили. Та як же мені не цікавитися ними, коли професор Петерс із своєю дружиною, відбуваючи туристичну подорож в Україну, побували в тих місцевостях, звідки я походжу родом. Ще п'ять хвилин — і моя заці-

могили побажати щасливішого життя у наступному році.

На закінчення згадаємо, що ця хатина в 1923 році була перебудована робітниками Городищенської цукроварні, а в 1939 році владою УРСР був тут уже відкритий пам'ятник за проектом скульптора М. Манізера і побудований літературно-маларський музей, у якому експонуються матеріали про життя і творчість великого Тараса Шевченка.

кавленість подвоїлась: із репортажів виходило, що ми з професором Петерсом доводимося один одному земляками. Мої прадіди із прабабою прибули в другій половині 18-го століття з Гетьманщини в Запорізькі степи, де й знайшли собі притулок у невеличкому на той час Гуляй-Полі. А предки професора Петерса, німці-меноніти, в тому ж таки півстолітті, приїхали з далекого Данцігу і поселилися на острові Хортиці, на якому в 1620 році була заснована Запорозька Січ. Там професор і народився, звідти ж таки, дванадцятилітнім хлопцем буди, вибрався наприкінці двадцятих років за кордон. То хіба ж ми не земляки? Факт — земляки.

Я того ж таки дня звернувся до професора Петерса з листовним проханням, щоб він відповів мені на низку моїх запитань про теперішнє Гуляй-Поле. Професор, спасибі йому, не забарився задовольнити моє прохання. Отож, маючи в себе професорові репортажі та його листа до мене, я й хочу розповісти про туристичну подорож подружжя Петерсів в Україну. Самозрозуміла річ, як колишній пожилець тих степових місцевостей, я буду дещо уточняти й пояснювати, за що, маю надію, шановний професор не буде на мене нарікати.

Діялося це в червні 1972 року. До м. Запоріжжя прибула із-за океану туристична група німців-менонітів. Серед них було і подружжя Петерсів. Про їхнє прибуття в Україну професор Петерс пише у своєму листі до мене так:

"Мені не доводилося бути в СРСР відтоді як я дванадцятилітнім хлопцем виїхав звідти. Тому то тепер усе тутешнє дуже мене цікавило. Ми так добре себе почували ніби в себе вдома. Краєвиди були чудові, які я пам'ятав ще з дитинства. Люди ставилися до нас приязно. Тим часом офіційні особи були насторожені, холодні. СРСР і надалі залишається поліційною державою. Як чужинці, ми не мали права користуватися пляжем, яким користувалося місцеве населення".

В англomовному репортажі професор Петерс докладно розповідає про Дніпро, називаючи його "рікою-шефом"; про славнозвісну Запорозьку Січ з її войовитими козаками; про місто Запоріжжя, що на сьогодні являє собою великий індустріальний центр; про Дніпрельстан, під час відкриття будови якого в 1927 році він, малолітній школяр, слухав промову голови ВУЦВК-у Г. Петровського... Та з найбільшою зворушливістю автор репортажу згадує острів Хортицю, де поховані його предки.

"Родом я не є українець, — пише професор. — Але як син Хортиці, чий предки поховані на цьому острові, маю деяке право вивішувати на стінах моєї студії (за океаном — А. Г.) малюнок сімсотлітнього хортицького дуба, а також картину Іллі Рєпіна, на якій зображені славетні запорозькі козаки".

А свої відвідини Хортиці та тригодинну прогулянку на човні навколо цього острова професор Петерс згадує як найважливішу подію з усієї своєї туристичної подорожі до СРСР.

Із Запоріжжя заокеанські туристи їздили автобусом до Молочанського (колишній Галбштадт): там до революції існувало багато німецьких колоній. Після революції декотрі з колоністів опинились аж за океаном — хто в США, інші в Канаді. А тих, що позалишалися на своїх старих місцях, під час другої світової війни советська влада запроторила далеко за Урал.

Відвідавши кладовища, де були поховані їхні предки, туристи повернулися до Запоріжжя, щоб звідти — через Москву — вирушати додому. Однак подружжя Петерсів залишилося в Запоріжжі: професор будь-що-будь хотів побувати на батьківщині Нестора Махна, про якого він написав книжку. На жаль, в розкладі їхньої подорожі Гуляй-Поле не було зазначене. Довелося їм звернутися в цій справі до провідника.

— Ви хочете побувати в Гуляй-Полі? — запитав їх провідник.

— Так, хочемо з'їздити до того міста.

— В такому разі подайте про це заяву до Інтуриста. Якщо Вам дозволять, тоді й поїдете.

Якого змісту мала бути та заява — не знаю, але припускаю, що професор змушений був згадати в ній і свою книжку про Махна. А втім, великого клопоту із заявою не було: Інтурист не забарився задовольнити прохання туристів. А один із тамтешніх службовців сказав їм:

— Ви будете першими чужинцями, що побувають після війни в Гуляй-Полі.

Відстань від Запоріжжя до Гуляй-Поля — 99 кілометрів. Щоб з'їздити туди, Інтурист дав у розпорядження туристів майже нову "Волгу", шофера і провідника. Дістали вони від тієї ж таки установи і харчів на дорогу, а також потрібну кількість пального для авта. Річ у тім, що по дорозі їм не довелося бачити жодного ресторана, де чужинці могли б перекусити, так само жодної газоналивної станції. Їхали чомусь не прямим шляхом, а бічним, через м. Оріхове. Шлях усюди був поганий, попсований, нерівний, хоч і брукований. Крім вантажних машин, по дорозі зовсім не бачили легкових авт. На 91-му кілометрі своєї подорожі переїхали залізничну колію Чаплине — Бердянське, а через якихось п'ятнадцять хвилин "Волга" в'їхала до центру районного міста Гуляй-Поля, що налічує в собі, за словами професора Петерса, "приблизно 25 тисяч населення". На мою думку, ця фальшиву цифру "підсунув" професорові хтось із працівників Інтуриста. Бо насправді справа з кількістю гуляйпільців виглядає інакше. Ось передо мною лежить книга п. н. "Запорізька область", видана в 1970 р. АН УРСР. На 273 сторінці читаю:

"Гуляй-Поле — місто районного підпорядкування, розташоване в долині річки Гайчура, за 99 км на південний схід від Запоріжжя... Населення — 16.200 чоловік".

А на 276 сторінці:

"Напередодні першої світової війни в Гуляй-Полі налічувалося 1410 дворів, де проживало 16.150 чоловік".

Виходить: за 53 пореволюційні роки населення Гуляй-Поля збільшилося лише на 50 чоловік¹). Хтось із читачів, можливо, подумає, що сталася коректорська помилка. Ні, читачу, це ніяка помилка, а, навпаки, вірогідний факт, який наочно свідчить про розміри масового винищення московськими неонацистами українського народу.

"Волга" зупинилася на розі Станційної вулиці та колишньої Базарної площі. Подорожні висідають з авта, озираються. Навколо нікого не видно. Провідник веде їх до великого будинку. В дореволюційні роки в ньому містилися сільська та волосна управи, а тепер він належить Міській раді. В першій кімнаті туристи запрямили кілька прихожих, які, видно, чекали на прийом до голови Міськради. Наступна кімната — кабінет згаданого голови. Гарна, простора, видна і добре обставлена кімната. Ледве туристи переступили поріг, як із-за столу підвівся чоловік років на п'ятдесят, дебелий, добре збудований, сказати б, типовий українець. Наблизившись до туристів, привітався з ними міцним потиском руки, після запросив їх сідати біля столу. Сам він сів навпроти них, і, як уже, видно, поінформований про прибуття цих туристів до Гуляй-Поля, заговорив:

— Ви хочете одвідати місце, де народився й жив Нестір Махно? Що ж, ми горді з нашого Гуляй-Поля, але про Махна не любимо згадувати. Анархіст, бандитський верховод...

І давай розповідати про те, як Махно не додержав підписаної ним з червоною армією умови, та як він мордував людей. Пізніше махнівські горлорізи були зліквідовані, а сам Махно втік за кордон. Лаючи й проклинаючи Махна, голова Міськради час від часу посилався на "Большую Энциклопедию", в якій ганьблено того степового ворохобника. Нарешті, виняв із кишені пачку цигарок марки "Кишинев" і почаствував ними туристів. А далі запитав:

— Що ж ви хочете побачити в Гуляй-Полі?

Сам професор Петерс ніколи не був у Гуляй-Полі, але від людей багато дечого чув про це місто. Отож, пригадуючи дещо з чутого ним, почав казати Михайлові Івановичеві (так він далі називає голову Міськради):

— Ми хотіли б побачити річку Гайчур, церкву, що в центрі міста, банк, де Махно мав свою головну квартиру, будинок театру, при виході з якого анархісти застрелили станового пристава Караченцева.

— О, то ви добре поінформовані про Гуляй-Поле, — здивувався Михайло Іванович. — Добре, ми зробимо так, як вам хочеться. Однак я ще раз попереджаю вас: Махно був негідник і вбивця. Тому ви, як історик, так повинні про нього й писати.

¹) А воно, згідно з нормою приросту населення на території дореволюційної Росії, могло б було збільшитися за той час на 12 тисяч чоловік.

— Гаразд, — погодився з ним професор. — Між іншим, махнівці називали Гуляй-Поле "Махноградом". Чи ви знаєте про це?

— Таке можуть казати тільки несвідомі селяни. І то жартома. А ми вважаємо це за анекдоту, — пояснив Михайло Іванович, встаючи із-за столу. — То йдімо дивитися на те, що ви хочете побачити.

Вони вийшли з будинку надвір і, пройшовши до Вербової вулиці, де починався мешканевий квартал, зупинилися на розі.

— Отут стояв театр, — став пояснювати туристам голова Міськради. — Але його знесено. Натомість побудовано мешканевий квартал.

У цьому місці я дозволю собі увірвати мозу Михайла Івановича, щоб дещо уточнити. Спочатку на цьому розі стояв будинок горілчано-розливної фабрики. Коли ту фабрику з якихось причин було закрито, гуляйпільці почали влаштовувати в згаданому будинку театральні вистави. Ото саме тут, при виході з вистави п'єси Карпенка-Карого "Сава Чалий", анархіст Олександр Семенюта і застрелив станового пристава Караченцева.

Професор Петерс позирнув навколо: на вулицях майже не було руху; біля сусіднього будинку стояв чийсь мотоцикл. Раптом йому пригадалася церква, про яку він чув від людей.

— А де ж поділася церква? — звернувся він до голови Міськради. — Адже вона стояла десь тут. І, кажуть, була гарна з вигляду.

— Навпаки, — став заперечувати Михайло Іванович. — Вона була в поганому стані. Тому ми її розвалили. А найцінніші церковні речі зберігаємо, в нашому музеї.

Як очевидець побудови згадуваної церкви, я категорично заперечую слова голови Міськради. Тут церкву побудовано за десять років перед революцією. Висока, цегляна, із залізною огорожею навколо, вона могла б стояти навіть двісті років. Ні, церкву знесено навмисне. Знесено тут і будинок 1-ої Гуляйпільської початкової школи, в якій я учився, а також усі базарні й прибазарні магазини та крамниці. Натомість насаджено великий парк, прикрашений пам'ятником Ленінові.

Далі професор Петерс розповідає:

— Ми перейшли через вулицю і вступили до гарного парку.

На його запитання, чи є інша церква в Гуляй-полі, Михайло Іванович, трохи помовчавши, відповів:

— Ми маємо зовсім мало віруючих. Тільки якась пара старших людей. Тому церкви в Гуляй-Полі не потребуємо.

— А де міститься гуральня?

— Далеко, за містом.

— А заводи сільсько-господарських машин?

— Завод один є, але він виробляє дитячі візки.

Тут, на мою думку, Михайло Іванович вдався до брехні. Бо, крім заводу, що виробляє дитячі візки, в Гуляй-Полі є ще кілька заводів та фабрик, про які згадується в книзі "Запорізька область". Але чужинцям, зокрема ж американцям, заглядати до них — зась

П. ВАКУЛЕНКО

ЗГАДАЛОСЯ...

Весна
така прекрасна
в Австралії
у цьому році.
Дощі. Громи.
І хмар густих
по цьому боці,
як день погасне,
нависне пелена.
Тоді згадається
в далекій Україні
весна.
І серце защемить,
у грудях
стискаючись...
Але лише
на мить.
Як раптом
блискавка у небі,
у танці грізному
звивається,
тоді і степ,
й поля
ввижаються,
й поорана рілля,
і ліс, і діл...
А я,
ще молоде хлоп'я,
ховаюся
під стіл...

А блискавка,
немов для втіхи,
запалює
старі стоги
і вбогі стріхи.
Тоді плачі.
Горять вогні
і довго ще
вночі,
в клубочок
згорнувшись
на печі,
молюся Богу.
Згадалося...
По вікнах
у шиби б'ють
дощу краплини,
в очі
заглядаючи мені.
Немов дитячії
сльозини,
щасливі,
що знайшли мене
на чужині.
І радий їм.
Ідіть і змийте
біль душі.
Падіть.
Нехай гуркоче
грим!

З парку Михайло Іванович знову вивів туристів до центру міста.

— Он там, — показав він рукою кудись, — стоїть будинок банку. Там, на другому поверсі, міститься наш музей. Чи хочете побувати в ньому?

— Певна річ, що хочемо.

Попрямували до банку. Перед двоповерховим будинком — масивні ворота, яким, мабуть, років із 60-70. У музеї туристи побачили вивішені на стінах фотознімки гробів, в яких нібито поховані жертви махнівців. Дві провідниці давали туристам пояснення з приводу виставлених у музеї речей. В одному кутку професор Петерс нагледів справжню тачанку. Думаючи, що то махнівська тачанка, він намірився був сфотографувати її, але Михайло Іванович поспішив попередити його:

— Можливо, — сказав він, — і Махно їздив на тачанці, але ця належала товаришеві Будьонному

Вийшовши з музею, туристи заглянули на подвір'я: там лежало багато кам'яних пам'яток, роздобутих для музею. Деякі, як здалося професорові Петерсу, були скитські баби. Але на одній із них він запитав напис: "Мартенс".

Коли б мені довелося побувати на подвір'ї Гуляйпільського музею, то я, мабуть, пізнав би серед тих бабів і ту скитську бабу, яка стояла поблизу нашого хутора. Дід мій нераз водив мене, малого, до неї в гості. Було каже: "Колись люди були такі дурні, що молилися перед оцією кам'яною бабою Богу".

Відвідини музею і закінчилася подорож по дружжя Петерсів до Гуляй-Поля. Того ж таки дня вони повернулися до Запоріжжя, а звідти вирушили до Москви, щоб там приєднатися до групи заокеанських туристів.

НАВІТЬ АФРИКАНЦІ ЦІКАВЛЯТЬСЯ МАХНОМ

Сталося це в 1974 році. Щойно на сторінках нашої преси появились рецензії на мою книжку "Від Гуляй-Поля до Нью-Йорку", як я став одержувати листи, в яких люди запитували мене, де можна купити згадану книжку. Між тими листами одного разу трапився дивовижний лист: зовні з конверта на мене дивилося бородате обличчя імператора Етіопії Гайле Селяссіє. Я витріщив очі: в чому справа? Може, цей лист, замість до Білого Дому, помилково потрапив до мене? Придивляюся до адреси одержувача — правильно: листа адресовано мені. Далі переводжу очі на адресу відправника: "Бібліотека університету ім. імператора Гайле Селяссіє в Аддіс

Абебі". Відкриваю конверта — коротенький лист. Автор того листа просить мене прислати до згаданої бібліотеки книжку "Про Махна". Внизу підпис: "С. Дарч".

Хоч у моїй книжці з 18 розділів лише в одному згадується про Махна, проте я того ж самого дня послав один примірник своєї книжки до Аддіс Абеби. Невдовзі в столиці Етіопії стався революційний переворот. Почалися арешти, переслідування, навіть убивства. Дійшло до того, що й самого імператора взято під домашній арешт. У зв'язку з цими подіями я поставив над посланою до Аддіс Абеби книжкою хрест: або її конфіскували, або вона згоріла. Так я думав упродовж, здається, шести місяців. Аж раптом одного дня дістаю з Аддіс Абеби листа. Навіть з бородатим обличчям імператора Гайле Селяссіє на конверті. Мерщій відкриваю, читаю текст коротенького машинописного листа. І знову, як і колись, дивуюся. Перший рядок подяки мені за книжку написано українською мовою. І без жодної помилки. Другий — російською мовою. А далі кілька англійських рядків. Наприкінці — підпис того ж таки пана С. Дарча, що просив мене прислати до бібліотеки університету ім. імператора Гайле Селяссіє книжку "Про Махна".

Я був дуже й дуже вдоволений з такого фіналу. Поперше, моїм земляком навіть африканці цікавляться, а подруге — з моєї книжки вони дізнаються і про Україну.

Увага!

Увага!

У видавництві "Нові дні"
вийшла книга
публіцистичної і літературної
творчості

**ПЕТРА ВОЛИНЯКА
ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО**

Книга має 680 сторінок,
на доброму папері, 25 фот,
у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.

Книгу можна купити лише у
місцевих представників або без-
посередньо у секретаря Комітету:

**Mr. I. Oleksiuk
20 Larkin Avenue
Toronto, Ont., Canada
M6S 1L8**

Поштові перекази або чеки
виписувати на

P. WOLYNIAC FUND

ДО КОМІТЕТУ В СПРАВАХ ВИДАННЯ ПИСАНОЇ СПАДЩИНИ П. К. ВОЛИНЯКА

Дуже гарно дякую Комітетові у справах видання писаної спадщини П. К. Волиняка в Торонто за прислання нам для нашої бібліотеки збірника творів П. К. Волиняка "Поговоримо відверто".

Вам, пане Олексюк, спасибі за листа. Підтверджую Ваш здогад, що Іван Сіяк, про якого згадує П. К. Волиняк — це мій рідний дядько. Було чотирьох братів Сіяків: Микола, Осип, Остап та Іван. Одинокий Осип помер у Львові, трьох інших знищили більшовики в Сибірі. Останнього арештували мого батька Остапа, зараз таки після окупації Галичини 1939 р. Більше ми не бачили його...

Саме тепер книгу читає проф. Кущієвич. Він знав автора особисто, дуже мило згадує його і вказує, що це була людина сильною вдачею степовика, які доходять до нас з козацьких часів. На наших землях чим раз важче було прожити, як не одні то другі "приятелі" нищили нас. Убожество приводило до дегенерації не тільки фізичної, а й духовної. В західній Україні панувала філософія оборони: "Паноньку, та я бідний слабкий хлоп", а на Наддніпрянщині — "всьо равно". Проти поневолення нашого народу бунтувалися тільки такі люди як Волиняк...

З висловами правдивої пошани,

За бібліотеку НТШ — Сарсель

Дарія СІЯК

Український Вільний Університет

повідомляє, що

ВПИСИ НА ЛІТНІЙ СЕМЕСТР 1976,

який починається 1 липня і триватиме до 30 серпня 1976 року. Виклади будуть проходити на двох факультетах.

На філософському факультеті до програми увійдуть такі ділянки:

1. Українське мовознавство в пов'язанні з порівняльною слов'янською філологією.
2. Історія української літератури з порівняльною літературою, теорією літератури і етнографією.
3. Історія України і Східної Європи.
4. Географія України.
5. Історія української культури з мистецтвознавством.
6. Пропедевтика філософських дисциплін із українською етнопсихологією і характеристикою української духовності.
7. Окремий педагогічний курс для учителів українських шкіл і виховників молодечих організацій з угляданням педагогіки, дидактики й історії шкільництва та методології українознавчих предметів.

На факультеті правничих та суспільно-економічних наук будуть курси в наступних ділянках:

1. Адміністративне право в советській Україні.
2. Історія європейського приватного права з угляданням Східної Європи.
3. Основи родинного і спадкового права в Україні.
4. Канонічне право Східних Церков.
5. Соціологія з особливим угляданням сучасної соціальної структури України.
6. Економічний устрій советської України.
7. Господарське значення Української РСР в Советському Союзі.
8. Англomовні курси з програмою викладів про Східну Європу влаштовувані спільно Українським Вільним Університетом і Центральним Мічиганським Університетом.

На УВУ викладає до 60 професорів, доцентів і викладачів, які є фахівцями українознавчих і східноєвропейських студій. Половина з них викладає не лише на Українському Університеті, але також на різних інших університетах в США, Канаді, Бразилії, Франції і Німеччині.

З вирахованих вище ділянок наук студенти можуть отримати від професорів УВУ теми магістерських і докторських дисертацій.

Студенти зі ступнем бакалавра мають змогу перейти в УВУ доповнювальні студії (впродовж най-

менше двох семестрів) та, після складення всіх часткових іспитів і обов'язкових колоквиумів, приступити до дипломного магістерського іспиту.

Кандидати зі ступнем магістра мають змогу завершити студії в УВУ докторатом, якщо вислухають найменше два семестри на УВУ в Мюнхені та представлять докторську дисертацію.

Семестральна оплата вносить 600.00 нім. марок (коло 250.00 ам. дол.). На прожиток в Мюнхені потрібно около 400.00 нім. мар. місячно в одному з гуртожитків.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

проголошує також вписи на

Курси Українознавства 1976

для студіюючої молоді та учнів вищих клас гімназій.

Про докладну дату цих курсів повідомимо своєчасно в пресі і кожного вписаного студента особисто. Оплата Курсів вносить 100.00 нім. марок.

На Курсах учасники будуть мати змогу значно поглибити знання з українознавства в ділянках: мови, літератури, історії, культури і політичної думки, а крім того вони зможуть, як щороку, пізнавати Мюнхен і околиці та влаштовувати розвагові програми, товариські зустрічі, прогулянки в Альпи і т. п.

Зголошення на Літній семестр і Високошкільні курси УВУ просимо слати на адресу Університету в Мюнхені:

Ukrainische Freie Universität, 8 München 80,
Pienzenauerstrasse 1E, BRD (West Germany)

Ректорат УВУ

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

Іван Бережний

УКРАЇНСЬКА МОВА

Початкова граматика української мови ч. 1

Ціна \$ 1.50

Цей підручник задовольнить потреби

III-ї і IV-ої клас наших приватних шкіл.

Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 1

Фонетика й морфологія

Сьоме видання

Ціна \$ 3.00

Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ч. 2

Синтаксис

Третє видання

Ціна \$ 2.50

Замовляти в "Нових днях".

Школам і книгарням та церковним громадам
— знижка.

Багатокультурність спричинюється до скріплення Канади

Канада гордиться тим фактом, що її громадяни походять з різних культурних середовищ. Ми, як канадці, можемо користуватись результатами своїх різних талантів, культур і технічного знання і тим будемо Канаду в сильнішу й динамічну країну.

Своєю постійною політикою щодо багатокультурності ваш Канадський Уряд заохочує до партиципації в цих культурних багатствах, щоб усі канадці мали з цього користі.

Ось, кілька прикладів, як багатокультурність стосується до вас:

- ☐ Допомога в організуванні і комунікації через ЗВ'ЯЗОК З ЕТНІЧНИМИ ГРУПАМИ.
- ☐ Підвищення свідомості нашої культурної версифікації через ПРОГРАМУ КАНАДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.
- ☐ Дорадчий комітет дає поради в справах КАНАДСЬКИХ ЕТНІЧНИХ СТУДІЙ.
- ☐ Фінансування НАВЧАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НЕОФІЦІЙНИХ МОВ.
- ☐ Допомога в організуванні БАГАТОКУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ.
- ☐ Допомога імігрантам через ПРОГРАМУ ІНТЕГРАЦІЇ ІМІГРАНТІВ.
- ☐ Фінансування добровольчих груп через ПРОГРАМУ ДОТАЦІЙ.
- ☐ Продукція багатомовних фільмів через НАЦІОНАЛЬНУ РАДУ КІНОФІЛЬМІВ.
- ☐ Документація багатокультурної історії в НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЮ ЛЮДИНИ.
- ☐ Розшуки й зберігання етнокультурних рекордів у ПУБЛІЧНИХ АРХІВАХ.
- ☐ Придбання книжок у неофіційних мовах у НАЦІОНАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ.

Надсилайте свої погляди чи пишіть по ближчі інформації до:

Multiculturalism.
P. O. Box 366, Station "A"
OTTAWA, Ont. K1N 8Z9

John Munro
Minister Responsible
for Multiculturalism

John Munro
Ministre chargé
du Multiculturalisme

ДО 200-РІЧЧЯ ЗНИЩЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ (II)

(Відповіді читачам)

З появою друком у "Нових днях" моєї статті "До 200-річчя знищення Запорізької Січі"*) я одержав багато листів з проханням пояснити деякі місця статті та дати ширше пояснення деяких подій нашої минувшини.

Приємно, що "Нові дні" читаються так масово і що наше суспільство цікавиться нашим минулим. По змозі постараюся відповісти на всі питання:

а) Баламутство щодо походження козаків пояснюється тим, що слово "козак" не слов'янське, а тюркське, засвоєне "нашими поганями", як їх називає літописець, русинами, що жили поза межами держави Русі-України. За нього і вхопились угро-фінські тюрко-татарські мішанці москалі та їхні поклонники. Однак розсудливіші і серйозніші з них, як С. В. Солов'єв, покликаючись на наші первісні літописи, говорять, що козаки — це місцеві слов'яни.

б) Українське козацтво має свій зародок ще в княжих часах. Але з того часу збереглося дуже мало писаних документів, бо вони були знищені монголо-татарською навалю в 1240 році, що сплюндрувала все. Але коли в 1369 році велике князівство Литовське, обпершись на українські і білоруські землі, що не попали під кормигу Золотої Орди, відвоювало у неї українські землі далеко на схід від Дніпра, то ще перед 1400 роком появляються відомості про козаків в Україні.

в) Від 1369 до 1569 року вся Україна, крім Галичини, Холмщини і Підляшшя, входила у склад великого князівства Литовського, яке нічого спільного з Польщею НЕ МАЛО. По якомусь непорозумінню це князівство називалось Литовським. За винятком князя з династії Гедиміна і двох-трьох аристократичних родин, все в ньому було нелитовське: самі князі одружувались з нащадками українських і білоруських князів, були православної віри, державною мовою була тодішня українська книжна мова, з домішкою слів з української і білоруської живих мов, як у Західній Європі і Польщі — латинська з домішкою слів з місцевих живих мов.

г) Москалі, страхаючи українців заведеною Польщею після Люблінської унії панщиною, нарешті цей період — 200 років — зараховують до панування над Україною Польщі. Насправді в Литовським князівстві ніякої панщини НЕ БУЛО. З метою страхання українців Польщею, москалі називають відвоювання Литовським князівством у Золотої Орди України не інакше як "ВІДІРВАННЯМ Польщею українських і білоруських земель". Литовське

князівство зародилось на тих землях, які ніколи не були під владою Золотої Орди (так само як і землі Новгородської республіки). Відірвати ("отторгнути") означає силоміць, з боєм для відірваного, відділити його від чогось рідного з чим відірваний органічно зрісся. Наші ж предки не вважали Золоту Орду та її населення своїми рідними. Для ослов'янених то-ненькою плівкою москалів, Золота Орда була рідною.

г) Кріпацтво, заведене Польщею в Україні після Люблінської унії, було таке ж, як і кріпацтво, заведене в Україні Катериною II. Але за вічно кволої Польщі українці мали хоч змогу повставати проти своїх гнобителів, а за панування мілітарно і поліційно сильної Росії і цього не було, бо спроби повстань розчавлювано в самому зародку. Все ж таки, москалі страхали і страхають українців католицизмом та унією, нібито це таке страшне для українців в наші часи.

д) Якби не було Люблінської унії, не було б церковної (Берестейської), бо литовським православним князям непотрібна була допомога Риму в пануванні над своїм православним населенням. Це було конче потрібне Польщі.

е) Церковна унія зародилась на Волині, Холмщині і Підляшші. В Галичині вона закріпилась тільки після 1710 року. До того ж часу Галичина стійко боролась проти унії. Під Росією — на Волині, Київщині, Поділля, Полтавщині (в околицях м. Прилук було кільканадцять уніятських парафій), Білорусі — уніятська церква була знищена Миколою I-им у лютому 1839 року. Причиною її знищення було те, що під час польського повстання в 1831 році уніятське духовенство, а особливо уніятські монастирі, були по боці польських повстанців. Монастирі були для повстанців складами зброї, амуніції та шпиталями для ранених. Уважалося, що така тісна співпраця уніятського духовенства і монастирів була, наслідком того, що майбутні уніятські священики і майбутні польські ксьондзи навчалися у спільних католицьких польських духовних семінаріях, а управління (капітула) уніятськими і католицькими парафіями було спільне і знаходилось цілком у католицьких польських руках. З метою розмежування було відкрито кільканадцять уніятських духовних семінарій і духовну академію в Орші (на Білорусі) та створено окрему уніятську організацію для управління парафіями. Але це не помагало, бо педагогічний персонал семінарій і професури академії були так сильно спольщені, що неможливо було вже їх відпольщити. Ватикан же вимагав вести навчання в семінаріях і в академії польською мовою та найтісніших зв'язків з католицькими духовними семінаріями і католицькою польською ієрархією. Тому ректор Оршанської духовної академії, уніятський мон-

*) "Нові дні", жовтень 1975 р. Не мусимо пригадувати, що підписані авторами статті, не конче відбивають у всьому погляди редакції. — Ред.

сеньйор, великий противник і ворог польщення українців і білорусів, Йосип Семашко, просив Миколу I-го приєднати уніятів до православ'я.

На Холмщині і Підляшші унія була знищена в 1875 році тому, що з наказу Ватикану уніатам пропонувалось брати участь в повстанні поляків в 1863 році, на яке поляків благословив папа ПІЙ ІХ. Знищення унії принесло нам, особливо на Холмщині і Підляшші, велику шкоду, бо російський уряд почав насилати до нас своїх священників москалів — русифікаторів. А населення, з ненависти до Росії і російського казнонного православ'я перейшло на римо-католицизм. А там польські казнодзи постарались за короткий час його цілком спольшити.

е) Слобідсько-Українські козацькі полки, себто теперішня Харківщина, південні частини Вороніжчини і Кувщини, не належали до 1651 року Московії, а були самостійною козацькою територією. Цар Олексій Михайлович, скориставшись зійшою Е. Хмельницькою з Польщею, 27 червня 1651 року захопив ці полки, не порушуючи, однак, їхнього самоуправління.

ж) Московія була переіменована на Росію Петром I-им 11 листопада 1721. Він розіслав усім європейським державам прохання називати Московію — Росією, а москвитів (москалів) — росіянами. Однак ще довго після цього на Заході вживали стару назву для Московії, як тепер для СРСР — Росія.

з) Гетьман Петро Дорошенко бив українські гроші в м. Торговиці на самім кордоні з державою запорозьких козаків. Їх залишилось дуже мало, бо Петро I, зібравши їх, знищив. Тих, у кого після призначеного реченця для здачі знаходили ці гроші — вішали.

і) Це вигадки москалів, нібито, українці в давні часи відчували якусь спорідненість з москалями. Такого не було тоді. Це появилось значно пізніше, як наслідок постійного вбивання в голови українців цієї бажаної для москалів ціхи. Що цього раніш в українців не було, існує безліч писемних документів, записаних самими ж москалями, в їхніх літописах. Ось один з них: Коли в 1609 році (під час "Смутного времени" в Московщині) в Ростові Суздальський митрополит Філарет почав умовляти запорозьців, "таких же православних як і москалі", покинути литовського князя і "об'єднатись з моска-

лями", то запорозьців його заклик так розлютив, що вони (передаю як це записано в Ростовському літописі) "яко волци возопиша гласомъ зелімъ и начаше жесточае въ дворъ бити и выбивше дверь начаша сещи людей и изсекоша множество неповинного народа, а митрополита съ места его жива взяша и святительскія одеянія содраша съ него и одеяше его въ худыя одеянія и даше ему пристава" (як вовки завили на весь голос і почали страшенно в двері бити, а виламавши двері, почали сікти людей і посікли множество неповинного народу, а митрополита з його місця живим взяли і святительську одягу з нього здерли та одягли його в лахміття і приставили до нього варту).

ї) Зруйнування Запорозької Січі прискорила війна Росії з Туреччиною (1769-1774 рр.), політика кошового Петра Калнишевського і поведінка пікінерських полків з західної частини запорозьких земель, якими командували самі ж пікінери.

н) Запорозьці, як не дивно, в останню хвилину з метою збереження своєї держави, хоч би з кучою автономією, ладні були піти "на службу Росії". Але Потьомкін, маючи наказ цариці про знищення Запоріжжя, заявив запорозцям, що вони "нездібні і непридатні служити Росії так, як служать донські козаки" ("неспособны и непригоды служить России подобно донским казакам").

й) Катерина II дуже жорстоко розправилась з кошовим Петром Калнишевським, незважаючи на всі його величезні заслуги для російської армії під час війни з Туреччиною. Але ще жорстокіше були покарані арештовані разом з ним (правда, зазеклі пороги Росії) полковники Порожня, Чорний, Делех, Кулик, Гараджа, курінні отамани Паралич і Головка, полковий старшина (підполковник) Вірменко. Їх усіх було розстріляно за присудом військово-польового суду тільки за те, що вони були дуже популярні серед запорозьців.

к) Частина запорозьців тої ж ночі (з 3-го на 4-го серпня), захопивши більші чайки, вимкнула з Січі і осіла в Туреччині на південнім березі Дунаю, в Добруджі. Інша частина, якій залишились менші розміром чайки, вирушила морем до Кубанського ханства — турецького васала та осіла на Таманському півострові. З решти запорозьців, переважно з тих, що мешкали на хуторах і мали жінок та дітей, а тому тікати їм було тяжче, і з деяких пікінерів, Потьомкін зформував "Чорноморське козацьке військо". Під час другої російсько-турецької війни (1787-1791 р.) Чорноморське козацтво так самовіддано билось на морі з запорозцями, що були по боці Туреччини, що заслужило від цариці назву "вірних козаків". Але коли "вірні козаки" по війні повернулись до дому, то застали замість своїх господарств, величезні маєтки новоспечених поміщиків — улюбленців Катерини II. Навіть їх скотина була пограбована і передана поміщикам. Замість пограбованих господарств цариця "подарувала вірним козакам" Кубанське ханство, яке по закінченні війни в 1791 році відійшло до Росії. В 1792-1793 роках, чорноморці зі всією рухливістю з жінками і дітьми, всього до 20.000 душ, кінно і пішо з усілілою скотиною переселились в кубан-

ПОМЕРЛА ГЕТЬМАНІВНА ЄЛИСАВЕТА СКОРОПАДСЬКА-КУЖІМ

В понеділок, 16-го лютого ц.р. на 77-му році життя, в Оберстдорфі, Зах. Німеччині, померла гетьманівна Єлисавета Скоропадська-Кужім, Верховний керманіч гетьманського руху поза межами України.

ські степи на схід від Озівського моря і з'єдналися з попередніми поселенцями — втікачами, що осіли на Таманському півострові. Пізніше, багато разів до них доселяли козаків (городових) з Чернігівщини, Полтавщини і південних частин Київщини та Поділля (див. мою працю "Українське козацтво — родоначальник кінного війська Московії-Росії")

л) Зі земель Запорозької козачої держави було зформовано Азовську і Новоросійську губернії. Пізніше з Азовської і частини Новоросійської було утворено Катеринославську губернію, частина Новоросійської губ. відійшла до Полтавщини (Орельська паланка), частина до Таврії. А в 1889 році частина кол. Азовської губернії була відірвана від Катеринославщини і приєднана до області війська Донського (так звані "громадянські округи"). Однак в церковнім відношенні ці округи з містами Азовом, Ростовом, Таганрогом, Шахтами залишились складовою частиною Катеринославської єпархії аж до 1919 року, коли Денікін їх передав Новочеркаській єпархії, відібравши від Катеринославщини.

м) В терському козацтві, як і в "лінійнім" було багато українських козаків. У терське козацьке військо було влито в 1816 році два полки українського козацького війська, яке було зформоване 1812 року в кількості 15 кінних полків під час війни з Наполеоном. Москалі, щоб знищити навіть сліди існування цього війська і не нагадувати українцям про його існування, в своїх історичних писаннях називають його "козаками Вітгенштейна", бо ними командував російський генерал Вітгенштейн.

н) Кошовий П. Калнишевський був посаджений у тюрму під нагляд монахів в Соловецькім монастирі. Постригся він в монахи лише по звільненню його Олександром І-им з тюрми. Засуджених в монахи не постригали, а навпаки — позбавляли монашого і духовного сану і тоді тільки судили, як це було з архієпископом Афанасієм Мацієвичем, якого на вимогу Катерини II засудили на досмертну в'язницю і навіть придумали інше ім'я і прізвище — Андрей Враль (Андрій Брехун).

о) В XVI-XVII століттях українська мова зовсім не була подібна до "російської"... В ті часи в Московії і в самій Москві населення розмовляло різними діалектами угро-фінських племен та по-татарськи. Тільки при дворах князів, а пізніше при дворі царів, духовенство і невеличка групка бояр говорили по-слов'янськи, про що свідчить наведена цитата з Ростовського літопису. За свідченням Адама Олеаріуса, що побував у Москві за часів Олексія Михайловича в 1637 році, більшість бояр розмовляла по-татарськи. Ось лист Олексія Михайловича до Олеаріуса, в якому цар запрошував цього науковця до себе на службу:

"Ведомо намъ учинися яко ты зело искусенъ въ арифметике, геометрии и небесномъ беге, аще хоцещи оставаяся у насъ, намъ бо великому государю мастеръ тацій пригоденъ бысть" (нам стало відомо, що ти вельми вправний в арифметиці, геометрії і астрономії, якщо хочеш залишайся у нас. бо нам, великому володареві такий майстер пригодиться).

ПОГРУДДЯ ПРЕЗИДЕНТІВ США В ЧОРНИХ ГОРАХ

У південно-західній частині штату Південної Дакоти в США розташовані Чорні гори, покриті густим сосновим лісом, в яких де-не-де виткнулися голі скелі. В цих горах, високо в скелях, викуті голови чотирьох найвідоміших президентів США.

В 1923 році історик Південної Дакоти запропонував увіковічнити перших піонерів західної частини США. Запрошений зі Сходу скульптор Гатсон Борглум радо згодився приїхати до Південної Дакоти й на місці обговорити можливість виконання цього задуму. Скульптор пильно оглянув околицю і запропонував іншу ідею: викуті в горах замість менш відомих постатей — обличчя осіб відомих, а саме погруддя чотирьох президентів Сполучених Штатів: Джорджа Вашингтона, Томаса Джефферсона, Теодора Рузвельта та Абраама Лінкольна. Джордж Вашингтон — перший президент США, батько новоствореної держави, — репрезентує боротьбу тринадцяти колоній за свою незалежність і самостійність, їхню рішучість бути господарями на своїй землі. Томас Джефферсон, автор декларації незалежності, був натхненником нової політичної філософії самоврядування; уряд — це влада народу, через народ і для народу. Абрагам Лінкольні є символом нації в боротьбі за те, щоб у державі не було кращих і гірших, щоб не було упривілейованих, а щоб усі були рівні перед законом. Теодор Рузвельт є сумлінням двадцятого століття. Він звернув увагу своєму народові на потребу ощадження природніх багатств і запропонував вийти з самоізоляції і бути державою, що формує і впливає на події світу.

Скульптор Гатсон Борглум, син данських емігрантів, переселився до Південної Дакоти і літом 1927 року розпочав свою працю. Того самого року президент Кулідж офіційно проголосив гору Рашмор в Чорних горах національним заповідником. Прихильники цього небуденного пам'ятника президентам енергійно взялися за збір потрібних фондів. На кожний пожертвований громадянами долар, уряд давав із загальної федеральної скарбниці у Вашингтоні свою таку ж суму. Скульптор ретельно очищував скелі від непотрібного верхнього шару граніту. Але надійшли роки безробіття в США, забракло грошей. Деякий час лише сам скульптор зі своїм сином продовжував розпочате діло. Але минали роки, обставини почали кращати. Збільшене число працівників, напливали гроші, і непридатні скелі почали оживати обличчями президентів.

Чотирнадцять років скульптор, його син та помічники висіли в спеціальних кріслах високо в скелях з різними видами свердлов, долот та молотків. Глибокі тріщини в граніті, зірвання динамітом більше каменя як плянувалося, змушувало скульптора дев'ять разів міняти пози та розміщення голів президентів. Викуті в скелях обличчя президентів освітчуються сонцем майже впродовж цілого дня. Їх видно на десятки миль здала. Всередині обличчя кожного президента від підборіддя до волосся виносить 18 метрів, ніс і рот коло 5½ м., а очі 3½ м. в діаметрі. В 1941 році, коли праця над пам'ятни-

ДИРИГЕНТ КИРИЛО ЦЕПЕНДА

(Ювілейне)

"...Наша пісня не вмере, не загине..."

Щасливе перехрестя шляхів припало диригентові Кирилові Цепенді. 22 грудня 1974 р. він в присутності своєї рідні, приятелів, знайомих та членів хору "Боян", при щиросердечнім "Многая літа", відсвяткував 60-ліття своїх народин, 40-ліття музично-диригентської діяльності, 30-ліття супрожного життя з дружиною Ромою та 20-ліття диригентської праці з хором "Бояном" при церкві св. Івана Христителя в Детройті.

Святочним вечором проводив заступник голови хору "Боян" — п. Олександр Дяків. Молитву прорів о. монс. Михайло Бохневич. В мистецькій частині вечора успішно виступили відомі солісти — меццо-сопрано Христина Липецька, бас-баритон Ярема Цісарук, і хор "Боян". До програми вечора долучилися листи, привіти та телеграми.

На окрему увагу заслуговують: лист — Архирейське благословення та признання від Верховного Архiepіскопа Іх Ексцеленції Кир Йосифа Сліпого, привіт та загальне признання від авторитетного музикознавця д-ра Василя Витвицького, ювілейні побажання від Тетяни (відомої "Тітки Сусідки" з радіомовлення "Гомін України") і Бориса Карпенко...

Зокрема, дружній лист від баритона Михайла Мінського викликав зворушливі спогади епізодів музично-мандрівного життя хору "Трембіта". Ген з-за обривів виринули спогади із незабутніх успіхів в Інгольштаті, Штутгарті та Карльсфельді з часів після II-ої світової війни; тоді то українська пісня, під батutoю диригента Кирила Цепенди, полонила серце і душу юного баритона, який подарував Божий дар — голос Україні. З найкращими ювілейними побажаннями в 30-ліття дружби та творчої співпраці з диригентом Кирилом Цепендою, Михайло Мінський присвятив своєму першому вчителеві та прихильникові пісню "Богиня Степова".

З присутніх промовляли: о. монс. Михайло Бохневич, редактор Петро Рогатинський, д-р Маруся Бек, Анна Хміль та Марія Лазарчук.

Подаючи короткий перебіг життя ювілята, о. монс. Бохневич підкреслив жертвенну 20-літню працю диригента Кирила Цепенди в парафії св. Івана Христителя. Висловлюючи глибоку пошану та признання для мистецьких досягнень із хором "Боян", о. монс. Бохневич побажав ювілятові та

Кирило Цепенда

його дружині многих літ та Божого благословення.

В своєму слові, відомий суспільно-політичний діяч, колишній знаменитий коментатор вістей в "Гомоні України", редактор Петро Рогатинський, представив Ювілята як людину праці і діла. "Я ціную в п. Цепенді одну річ, — мовив бесідник, — це незвичайну працювистість і завзяття, які доводять людину до тієї мети, яку вона собі намічує..."

Ред. Рогатинський зложив щиросердечні побажання та признання Кирилові Цепенді, не тільки як диригентові, але і як визначному громадянину та керівникові радіомовлення "Гомін України".

З черги, неперевершена бесідниця, д-р Маруся Бек, звернула увагу на час, — отой нестримний потік, — яким ми звикли вимірювати наше життя, підкреслюючи, що диригент Цепенда в своєму житті вмів використати отой дорогий, швидко проминаючий час...

Пані Анна Хміль — мати талановитого тенера, диригента й вчителя музики, Олега Хміль — висловила ювілейні побажання та щиросердечну подяку диригентові Цепенді за батьківську опіку в перших музичних кроках молодого Олега.

Як скромний вияв вдячності та дару любови, молоді члени хору "Боян" вручили диригенту К. Цепенді українську кераміку, а його достойній дружині Ромі — китицю троянд. В своєму слові, голова хору "Бояна", пані Марія Лазарчук, підкреслила, що пісня і праця виповнили вщерть скромне життя диригента Кирила Цепенди; як вірний син свого народу, він не запроторив даного йому Богом музичного таланту. І так, почавши від перших музичних кроків в рідному Джурині аж по сьогодні диригент Кирило Цепенда присвятив своє життя українському музичному мистецтву. Українська пісня "дала йому принаду, ціль дала, щоб в манівцях не заблудив". Під його батutoю оживають всі переживання думки та настрої українського народу. Під його

ками президентів добігала до кінця, скульптор помер. Твір батька остаточно викинув, того ж року, його син. Тепер ці монументи в Чорних горах відвідують мільйони американців кожного року. О. К.

батutoю ми чуємо церковну, народню та світську художню пісню в різних формах: на концертах, на хвилях етеру, платівках, чи звуко-записних стрічках.

Навівши назву вокальних інструментальних музичних одиниць, що пишалися розквітом під орудою Кирила Цепенди, бесідниця звернула увагу на найважливіші диригентські етапи Ювілята, якими стали: Джурин, Бучач, Тереховля, Львів, Відень, Мюнхен, Рочестер та під сучасну пору — Детройт... В імені хору "Бояна", бесідниця привітала дорогого Ювілята усім добром та побажала обильних Божих ласк у майбутньому.

Вкінці, зворушливими словами промовив сам Ювілят. Згадуючи деякі епізоди із пройденого життєвого шляху, К. Цепенда заявив, що просячи Бога о поміч, завжди відчував над собою Божу ласку, заздяки якій поборював різні труднощі. Висловлюючи сердечну подяку всім за слова признання та ювілейні побажання, Ювіляр виявив, що многократна моральна підтримка та виrozumіння громадянства, як рівнож ласкава співпраця найдорожчих мами Варвари та дружини Роми — стали безупинною заохотою та твердою основою в його нелегкій диригентській праці... Він ствердив, що численні признання за його 40-літню музично-диригентську працю стають щирою заохотою та зобов'язанням до ще продуктивнішої праці в майбутньому.

Поліна Л. Корсавенко

ЗАСЛУЖЕНЕ ВІДЗНАЧЕННЯ

В суботу 1-го листопада 1975 року вшановано заслужену співачку Поліну Леонтьєвну Корсавенку з нагоди її дня народження (27-го жовтня). Спеціальне прийняття для неї приготували щирі друзі на чолі з Надією Семенівною Михайловською та Ольгою Антонівною Гуменюк.

О 7-й годині вечора о. Юрій Поченюк, при співі Церковного хору під дир. І. С. Козачка, відслужив вдячний Молебень за здоров'я ювілярки. Після молебня в церковній залі відбулося прийняття, яким керувала Н. Михайловська. Вона ж подала життєпис ювілярки та вручила від імени всіх дарунків.

Ось що сказала доповідачка: Ми вшановуємо заслужену співачку в рік жінки, бо вона цього заслуговує. Родилась вона на Полтавщині в релігійній козацькій родині. З 10-ти років співала в церковному і дитячих хорах. Вчилась у Харківській консерваторії у професора Бареро. Зазнала переслідувань, але не кинула науки і брала приватні лекції в проф. Малютіна та Штрайхера. Працювала в Харківському театрі опери і балету, де знайомиться з Патерджинським, З. Гайдай, Гришком, Гмирею, Левицькою та з вірною подругою В. Гужаєвою з мужем Пученком і іншими. Грала ролі в операх: "Кармен", "Борис Годунов", "Русалка", "Князь Ігор", "Іван Сусанін", "Ріголетто", "Травіата" і багато інших та в кінофільмах "Наталка Полтавка" і "Запорожець за Дунаєм". Співала в хорі ім. Леонтовича, працювала в драм-театрі з видатними арти-

стами як Манько-Ярошевич, Тагаїв та інші. В Німеччині брала активну участь у різних церковних і світських хорах. Прибувши до Канади і з організуванням церкви св. Покрови в Монреалі з самого початку і по сьогодні співає в церковному хорі. Співачка в хорі "Україна" під дир. с. п. Нестора Городовенка, який високо цінив її, та в хорі "Боян", "Молода Україна" і в "Просвіті".

Наша заслужена співачка чарувала і чарує своїм чудовим ніжним голосом слухачів де б то не було, не затаює свій талант, а виявляє там, де є нагода.

Щиро і тепло привітав ювілярку теперішній її диригент Іван Семенович Козачок, як фахівець високо оцінив її здібності, а особливо голос — сопрано, та побажав їй багато років прославляти ним Бога і Україну.

Голова громади Валерій Кирилович Нечай сердечно вітав Поліну Леонтьєвну від імени громади та подякував за її відданість громаді і побажав міцного здоров'я на багато років.

Було багато інших привітів як усних, так і на листі, з яких заслуговує на окрему увагу привіт-вірш кол. настоятеля о. О. Костюка. В кінці офіційної частини Поліна Леонтьєвна, трохи схвильована, щиро подякувала всім за таку повагу до неї.

Всі присутні довго забавлялись в милій атмосфері під звуки гарної музики молодих талановитих музикантів — братів Василя і Івана Снісаренків.

Щоб про це прийняття лишилась згадка в церкві і пресі, п. Василь Соїко і Оля Гуменюк перевели збірку, з якої виділено на "Нові дні" \$26.50.

Ювілярці Поліні Леонтьєвні з мужем Володимиром на многії і щасливії літа, а присутнім і жертводавцям щире спасибі.

В. С-о

Микола АМОСОВ

ЗРОБИТИ ЗДОРОВ'Я НОРМОЮ

Сотні років існують медицина і гігієна. Але й досі ці науки не дали вичерпної відповіді на просте питання: що необхідно людині для здоров'я? Скільки їжі, скільки фізичних навантажень, який ритм життя?

Тим часом сучасна людина відчуває потребу в таких відомостях. Бо тільки маючи їх, можна говорити про якийсь оптимальний спосіб життя. А говорити про нього необхідно. В наш час матеріальні умови дають людині можливість самій визначати для себе певний режим харчування, фізичних навантажень тощо. І вона це робить. Люди споживають якусь кількість їжі, ведуть певний спосіб життя в розумінні рухливості, мають свої погляди на речі. Чим вони при цьому керуються? Модою. Не варт насторожуватися від несподіваності тут цього слова. Звичайно, йдеться про моду у найширшому розумінні.

Як вона формується — повільно чи швидко, під впливом яких факторів? Це питання, що потребує спеціального аналізу і окремої розмови. Для нас важливе інше: коли щось уже сформувалося і визначилося, більшість підкоряється прийнятій формі. Отже, можна, очевидно, створити і моду на здоров'я, тобто на таку поведінку, яка сприяє зміцненню здоров'я.

Та перш ніж з'ясувати, що то за поведінка, давайте проаналізуємо: чи оптимально "спроєктована" людина? Виявляється, природа тут потурбувалася про оптимальний варіант не для окремого індивіда, а для цілого біологічного виду *Homo sapiens* — *Людина розумна*. Причому оптимальність ця розрахована на існування виду в тих умовах, коли він тільки сформувався і людина була ще первісна, дика. Еволюція озброїла *Homo sapiens* такими якостями, які забезпечували б видові максимальну пристосованість до умов існування. І ось деякі з цих якостей, народившись з інстинктів, стали для сучасної людини "зворотним боком медалі".

По-перше, людина, як правило, не виконує роботу, яка не продиктована необхідністю. Для наших предків це було необхідно, оскільки заощаджувало енергетичні ресурси, котрі у них по суті ніколи не були надлишковими.

Друга успадкована особливість — реакція на їжу. Людина, як і тварина, прагне споживати більше їжі, ніж необхідно її організмові. В цьому її стимулюють регулювальні системи у вигляді апетиту і задоволення від їжі. В житті первісної людини ці відчуття відігравали дуже велику роль. Вони допомагали їй з'їдати більше, аніж того потребували енергетичні затрати даної хвилини. В умовах, коли процес добування їжі був

надзвичайно складний, таке пристосування забезпечувало запаси не тільки глікогену в м'язах, а й жиру в клітинах, і тим самим допомагало виживати у важкі періоди життя.

Третя властивість, яка нас зараз цікавить, — це прагнення уникати небезпеки. Наших далеких предків, як і всіх тварин, природа не наділила зайвою хоробрістю. Це природно, бо сприяє врятуванню виду. Отже, і людина, і тварини бояться "неприємностей". Але у тварин дуже "коротка" емоційна пам'ять, і вони швидко забувають "неприємності".

У людини ж у процесі виховання розвинулася здатність запам'ятовувати негативні емоції. Як результат — у неї постійно виникають всілякі психологічні труднощі. І не тільки тому, що вона пам'ятає про власні переживання, власний біль, а й ще через одну чисто людську властивість — здатність сприймати чуже лихо як власне. Збудження, підсилювані пам'яттю, створюють великі психологічні навантаження. Звичайно, і наші далекі предки переживали різні потрясіння. Та психологічні переживання у них розряджалися фізичними зусиллями. Реагуючи на складні для психіки обставини, організм виділяв багато гормонів. Різко підвищувалася активність всіх енергетичних процесів. Та ось виникало велике мускульне напруження — бійка або втеча — і гормони швидко витрачалися. У сучасної людини нервово збудження теж дає надлишок гормонів. А ось витрачати їх їй не доводиться.

Отже, оптимально людина була створена для дикого біологічного виду *Homo sapiens*. Цивілізація ж невпинно віддаляє нас від оптимального варіанту, і як наслідок виникають усілякі хвороби. Не випадково останнім часом дедалі частіше вживають поняття *хвороби цивілізації*. Воно дуже широке. Але якщо спробувати знайти коріння недуг, які воно включає в себе, то з'ясується, що майже всі вони — наслідок тих особливостей людини, про які ми тут згадували і які прийшли в суперечність з умовами сучасного життя.

Давайте проаналізуємо. Ми говорили про те, що людина не витрачає зусиль, якщо в цьому нема практичної потреби. Але добування хліба насущного не вимагає від сучасної людини великої м'язової енергії. Фізичних навантажень стає дедалі менше. І ось розвивається детренованість. Атрофуються не тільки м'язи, а й весь організм: знижується обмін речовин, послаблюється робота серця, легень тощо. А оскільки органи "простояють", то і їх резерви зменшуються. Окремі ланки організму стають нездатними легко переключатися на інтенсивну діяльність. І найменше їх пе-

ревантаження спричиняє розлади, захворювання.

Друге лихо сучасної людини — переїдання. Більшість із нас споживає їжі десь у півтора рази більше, ніж треба. Адже апетит далеко не завжди є сигналом про потреби організму. Це — психічна функція, котра нерідко просто-таки шкодить здоров'ю. Зайва їжа вимагає додаткової, непродуктивної праці клітин — праці "вхолосту". Крім того, в клітинах відкладаються баластові речовини. Для наших далеких предків жир був необхідний, приміром, для того, щоб пережити важку зиму з тривалим недоїданням. Нам він ні до чого. Лишаючись невитраченим, "незігнаним", він нерідко стає безпосередньою причиною багатьох захворювань.

І, нарешті, третя наша вада — негативні емоції, страх, гнів тощо. Вони спричиняють нагромадження в організмі адреналіну та інших гормонів. Ці речовини порушують процеси регулювання у внутрішніх органах. І тоді виникають всілякі спазми, порушується рух крові, травних соків. Насамперед уражуються судини, мозок, гладка мускулатура, виникають захворювання серця, легенів, печінки.

Отже, доводиться констатувати, що існує безліч захворювань, які виникають як результат певного способу життя людини. Як же їм протистояти? Як зробити здоров'я нормою сучасної людини?

З'ясуємо, що воно таке взагалі — здоров'я. Нормальне функціонування різних органів? Так, безумовно. Але буває, що у людини непогано працюють усі органи, та вона при цьому живе у тепличних умовах і найменшого вітерця досить, щоб її здоров'я цілком розладналося. Виходить, що навіть за нормальних якісних показників організм може бути надзвичайно уразливим, а значить, не абсолютно здоровим.

Ось тому доцільно ввести поняття *кількості здоров'я*. Воно має включати в себе міру резервів організму. Якщо резерви виразити числами, то їх сукупність і буде показником рівня здоров'я. Наприклад, у людини через легені в спокійному стані проходить 5—6 літрів повітря на хвилину. Тренований спортсмен при максимальному навантаженні може пропустити 150 літрів. Отже, маємо збільшення у 30 разів. Це і є резерв спортсмена. А у старого, виснаженого організму показник цього резерву мізерний.

Так само і з серцем. У тренованого спортсмена воно може пропустити через себе за хвилину в 6-8 разів більше крові, ніж у нетренованої людини. Є резерви і у м'язів, у нирок, у печінки. Не враховуючи їх, не можна оцінювати жодну функцію. Кількість здоров'я — це кількість резервів в організмі. Інакше кажучи, здоров'я — то максимальна продуктивність органів при збереженні якісних меж їх функцій.

Такий метод оцінки організму в наш час особливо необхідний, бо людина дедалі більше починає цікавитися проблемою здоров'я. Вона шукає відповіді на запитання: чи можна зробити людський організм оптимальним з погляду сьогоденного дня, ніж він "спроєктований" в процесі

еволюції? І саме відомості про ролі резервів в організмі підказують відповідь: зробити організм оптимальним можна за допомогою фізичних навантажень і обмежень у їжі. Це не такий вже простий шлях, бо потребує певних зрушень у свідомості.

Не досить переконати людей у тому, що поширений тепер спосіб життя далекий від оптимуму. Необхідно, щоб вони відчували потреби докласти зусиль, аби зруйнувати старий стереотип повсякденної поведінки і створити новий. І все-таки це, мабуть, реально. Спеціальна пропаганда, постійні роз'яснення мають вплинути на якусь кількість людей. А коли вже сформується мода, вона зробить свою, в даному разі, добру справу.

Головну ролі тут має відіграти медицина. Саме вона здатна ввести моду на розумний спосіб життя, проводячи профілактику, пропаганду і, що найважче, забезпечуючи приклади.

У безпосередньому зв'язку з проблемою тривалого і стабільного здоров'я перебуває проблема старіння. Існує багато гіпотез щодо природи цього явища. Я не буду їх перелічувати. Загальнови́знано, що при старінні морфологія — тонка структура клітин — істотно змінюється. А ось від чого і як це відбувається, яка питома вага негативних змін, поки що сказати важко. Неабияку ролі при постарінні організму відіграє і взаємодія органів. Кожне порушення більшою чи меншою мірою позначається на функціях інших органів. І ось тут усе залежить від резервів. Чим більші резерви, тим довше органи можуть зберігати нормальну життєздатність.

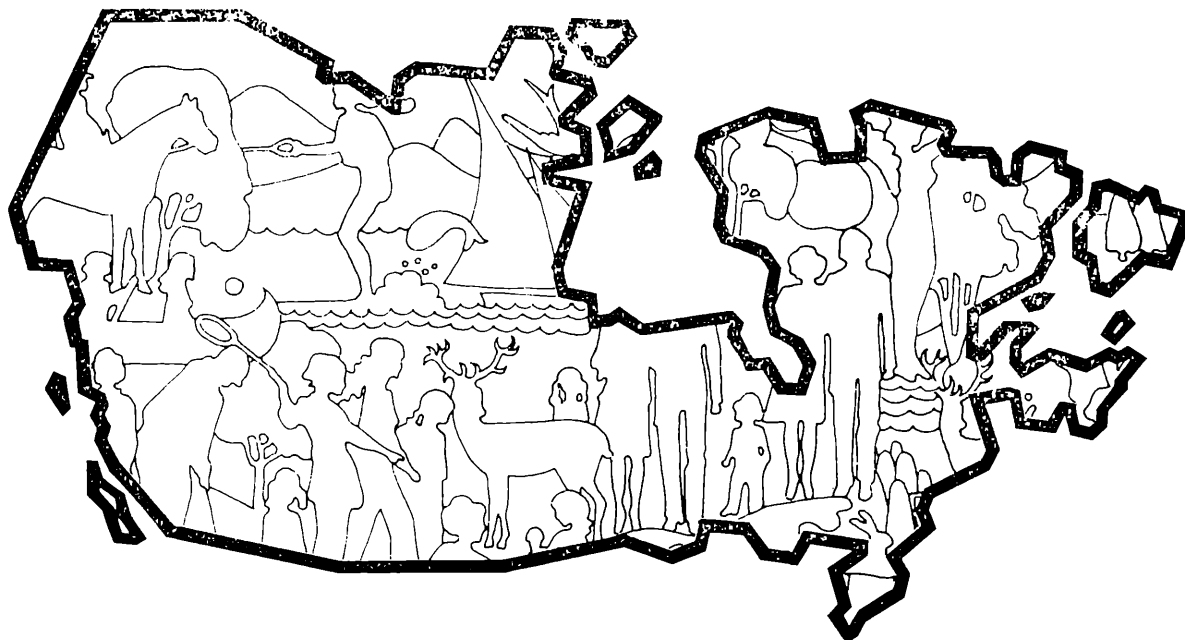
Скажімо, якщо у печінки добрі резерви, то зміни функції серця, а значить, і зменшення надходжень кисню тривалий час не позначатиметься на її діяльності. А якщо резервів нема, то найменші зрушення у серцевій діяльності позначатимуться на роботі печінки. А далі хворобливі зміни поширяться і на інші органи. У зв'язку з цим процес старіння уявляється хоча й неминучим, проте керованим: нагромадження пошкоджень в організмі відбувається, але темпи його можуть бути різні. Вони, ці темпи, визначаються резервами — тим самим здоров'ям, про яке я весь час говорю. Однак "холодні" резерви не зберігаються в організмі, їх треба постійно "підігрівати" і шліфувати. Ось тут і викреслюється місток від здоров'я до боротьби із старінням. Оскільки постаріння — це не просто нагромадження пошкоджень одразу в усіх клітинах, а процес прискорення, збільшення хворобливих змін, то він залежить від резервів, а отже, від тренованості.

Таким чином, людина сама прискорює свою старість. Наскільки?

Нещодавно один французький вчений опублікував дані, згідно з якими людині належить жити 140 років, а живе вона вдвоє менше. Чому?

І ось тут я знову змушений згадати про моду. Як це не парадоксально, але на старість існує мода. Щоб зрозуміти це, варто лиш уважно проаналізувати наші уявлення про вікові особливості. Для кожного віку прийнято вважати нормальним певний спосіб життя. І люди йому, як пра-

Відвідайте свою країну, пізнайте її ще цього року

Ваша країна чекає, щоб ви познайомилися з нею. Спокійні озера і великі ріки, незаймані ліси й піднебесні гори, модерні міста, що віддзеркалюють вітальність зростаючої нації, тихі сумирні міста й села, де життя пливе не надто швидко. Вберіть у себе її культурні нашарування, її різні традиції, її історію! Де б ви не були, будете дома.

Вас привітають сердечні, приязні люди в кожному кутку нашої неозорої країни.

Полорожні агенції і бюро допоможуть вам намалювати плян вашої власної поїздки в невідоме, порадять, які куточки вашого краю варто побачити, де, близько чи далеко від вас, зупинитися. Запитайте, як найкраще й найдешевше подорожувати, якими тупами чи плянованими згори мандрівками.

Canada^{🇨🇦}

Canadian Government
Office of Tourism

Office de tourisme
du Canada

Канадський Уряд,
Бюро туристики.

вило, підкоряються. Поки людина молода, вона сповнена енергії, задумів. Це — нормально. Та ось вона прожила 60 років і йде на пенсію — просто кажучи, складає зброю. Теж, здавалося б, норма. Тим часом людина може не відчувати старості. І всетаки вона змушена перебудовуватися на новий спосіб життя, спрямований у бік постаріння. Так прийнято, модно.

Значить, треба міняти уявлення, не піддаватися моді на старість. І тут знову постає питання про життєву активність. Чи не протипоказана вона похилому віку? Адже ще досі дехто ратує за "нерозтрачування" здоров'я. Нібито це якийсь капітал, виданий людині при народженні, і чим більше вона працюватиме, чим активніше житиме, тим швидше його витратить. Насправді все навпаки. Здоров'я потребує невинного шліфування. І щоб не піддаватися, не старіти, не наслідувати існуючу моду, треба лиш одне: тримати себе у постійному тонусі. А наука, в тому числі і медицина, мають підказати, як і якими методами це робити.

("Наука і суспільство")

Хропіння і здоров'я

До цього часу вважали, що хропіння під час сну дратує лише близьких людей. Та недавно шведський лікар Герберт Клаус встановив, що хропіння згубно впливає на серце тієї людини, яка хропе. Герберт Клаус запропонував "хронунам" розроблену ним пов'язку. Її слід одягати на обличчя перед сном, щоб не хропіти.

ДИВАЦТВА ВЕЛИКИХ ЛЮДЕЙ

Автор широко відомих авантюрно-історичних романів Олександр Дюма (батько) писав тільки на особливих квадратних аркушах. Коли такого паперу не було під рукою, письменник негайно залишав роботу.

Венгерський великий композитор, педагог і громадський діяч Ференц Ліст після кожного закінченого музичної твору почував себе фізично хворим.

Талановитий композитор, піаніст і диригент ХІХ ст. Джакомо Майєрбер сідав на поїзд і їхав світ за очі, тому що у вагоні йому легше було творити музику.

Видатний полководець, французький імператор Наполеон Бонапарт безсовісно шахраював, коли грав у карти.

Відомий майстер коротких новел із несподіваною розв'язкою О'Генрі перш ніж сісти за робочий стіл замикав двері на ключ. Адже знаменитий письменник почав свою літературну діяльність у в'язниці м. Колумбус (штат Огайо).

Видатний французький письменник Проспер Меріме, людина вишуканих манер, був блискучим дотепним оповідачем, однак ніхто ніколи не бачив, щоб він посміхався. Найсмішніші історії він оповідав найсерйознішим тоном. Він твердив, що свої твори писав знечев'я: "Чекаючи гостей, я накидав якунебудь баладу".

Інакше писав свої романи Густав Флобер. Під час роботи він стогнав разом із своїми героями, разом з ними сміявся і плакав або широкими кроками ходив по кабінеті і голосно скандував слова. Описуючи сцену самогубства Емми Боварі, Флобер жалівся, що відчуває в роті смак миш'яку.

Близькі друзі Бернарда Шоу не раз були свідками того, як великий англійський письменник уже в похилому віці взував гумові черевики, застібував на всі гудзики підбитий байкою плащ і звертався до своїх домохазярок:

— Іду писати п'єсу!

І йшов на... ринок, де було людно. Часто він купував квиток на приміський поїзд. Там можна було бачити його з блокнотом у руках. Під перестук коліс він швидко писав рядок за рядком.

Агата Крісті, автор шістдесяти трьох детективних романів, більш ніж оригінально пише свої твори.

Вона лягає в теплу ванну, їсть яблука і думає. "Один розділ, — підрахувала вона, — коштує мені кілограм яблук". В цей час ніхто не може відвернути її увагу. Після ванни Крісті не втрачає жодної хвилини. Одразу ставить друкарську машинку на маленький столик, присунутий до підвіконня, і починає строчити трьома пальцями обох рук рядок за рядком. Не замислюючись (усе було обдумане в ванні!), письменниця може за одним заходом надрукувати 250 сторінок тексту.

Великий австрійський композитор Франц Шуберт, який прожив усього 31 рік, залишив багату музичну спадщину. Він написав 20 опер, біля 600 пісень. Найулюбленіші свої твори він, перш ніж опублікувати, повинен був сам зіграти на... гребінці.

Оноре Бальзак на знак поваги до геніяльної людини знімав капелюх, коли говорив... про себе.

Починаючи писати новий твір, Бальзак замикався в кімнаті на один-два місяці і щільно зачиняв віконниці, щоб через них не проникало світло. Писав він при свічках, зодягнений у халат.

Працював він щоденно по 18 годин. Щоб збудити діяльність мозку, пив багато кави.

За всю свою творчу діяльність Бальзак, за найскромнішими підрахунками, випив 15-20 тисяч чашок міцної кави.

ЛЕВ ТОЛСТОЙ І УКРАЇНА

Толстой знав Україну, її людей і культуру з особистих подорожей, зустрічей та вивчення друкованих матеріалів. Великий романіст ще в молодості перебував в українському містечку Лєтичеві, побував у Києві, проїздив через Україну по дорозі в Крим. Ці подорожі викликали глибоке зацікавлення письменника українською культурою, зокрема українською народною творчістю. В його бібліотеці залишилося чимало публікацій з цієї ділянки. Про те, що він їх уважно читав, свідчать власноручні помітки. Серед фолклорних українських публікацій в особистій бібліотеці Толстого збереглися "Записки о Южной Руси" Пантелеймона Куліша, "Путеводитель по Киеву" Чернишова, "Малорусские народные предания и рассказы" Драгоманова та інші.

Відомо, що Толстой використовував український фолклор у своїх оповіданнях, зокрема в оповіданні "Два старці". В цьому оповіданні письменник так пише про гостинність українського селянства:

"З дому йшли — за ночівлю і за обід платили, а прийшли до хохлів — стали нас навперейми до себе закликати. І пустять, і нагодують, і грошей не беруть, а ще на дорогу в торби нам хліба, а то й коржів накладуть".

Образи українських селян російський письменник змалював також в оповіданнях "Рубка лісу" і "Севастополь у серпні 1855 року". В оповіданні "Боже й чоловіче" Толстой показав образ українського народного революціонера Лизогуба, страченого в Одесі 1879 року.

Толстой цікавився українськими народними танцями. Письменник дав високу оцінку українській народній пісні. 1906 року Ясню Полянну віддани "Боже й чоловіче" Толстой показав образ стійкий господар заявив:

"Щасливі ви, що народилися серед народу з такою багатою душею, народу, що вміє відчувати свої радощі і так чудово виливати свої думи, свої мрії, свої почуття заповіті. Хто має таку пісню, тому нічого жаяхатися за своє майбутнє. Його час не за горами. Вірите чи ні, що ні одного народу простих пісень я не люблю так, як вашого. Під їхню музику я душею спочиваю. Стільки в них краси й грації, стільки дужого молодого почуття й сили!"

Із слів Толстого випливає не тільки захоплення українською піснею, а й віра в відродження України. Відомо, що великий письменник палко боровся з будь-яким національним пригнобленням поневолених царатом народів. Толстой цікавився історією України, а особливо Богданом Хмельницьким. Своєрідний інтерес викликала в нього постать Григорія Сковороди. "В його світогляді, — писав Толстой, — багато надзвичайно близького мені. Я тільки оце недавно його ще перечитав. Мені хочеться написати про нього. І

я це зроблю". І Толстой справді написав про Сковороду.

Толстой цікавився також творчістю Марка Вовчка. З українською письменницею він познайомився в Парижі 1861 року. Організуючи навчання селянських дітей, він запрошував Вілінську до співпраці в проєктованому журналі для народу та листувався з нею в цій справі. Правда, Толстой критично ставився до її творів у зв'язку з їхнім революційним спрямуванням.

Як свідчить сам Шевченко, в квітні 1858 року він познайомився з Львовом Толстим, хоч біограф Толстого, Гусев, ставить під сумнів цю інформацію. Напевно відомо, що Толстой читав у перекладах вірші Шевченка та був особливо високої думки про поему "Наймичка". Він був на спектаклях українського театру в Москві, а з Заньковецькою та Кропивницьким зустрічався в Москві та Ясній Полянці.

Сучасники Толстого згадують, що він глибоко співчував діячам української культури, які ставили собі за мету піднести мову своєї країни, розвинути її культуру і поставити в дружні, а не тільки в підлеглі взаємини з великоруською культурою.

До творчості Толстого українські письменники ставилися з великою увагою. Про Толстого писав Нечуй-Левицький, Кобилянська, Франко, Грушевський. Організований у Києві Лесею Українкою літературний гурток "Плеяда" з великим захопленням читав твори славетного російського й світового письменника.

Найвизначнішим пропагандистом творчості Толстого до революції на Україні був Іван Франко. Український письменник так оцінював цього велетня російської та світової літератури:

"На похмурому, жажливо темному тлі "царства темноти", неначе ясний промінь, виділяється світла, велика постать людини, яка нам сьогодні втілює в собі майже все те, що Росія має чистого, ідеального й симпатичного, яка безперечно є найкращим виразником характеру й прикмет великоруського племені, прикмет, що їх збільшує величезний поетичний талант, а також величезна щирість і самобутність морального почуття".

Водночас Франко осуджував деякі положення філософії Толстого, а саме ідеалізацію "патріархальщини" та теорію "непротівлення злу". Франко вважав, що ця теорія "є могутнім союзником російського деспотизму".

Твори Толстого не раз виходили на Україні. Їх перекладали відомі українські письменники, оцінювали відомі українські критики й літературознавці.

Панта докімадзете! (Усе досліджуйте). Не вірте нікому й нічому й самі постійно досліджуйте правду. Ніколи не задовольняйтесь уже здобутим, здобуйте щораз дальші таємниці правди й не ставайте на місці. Наука це постійний сумнів.

М. Грушевський

ЛИСТ ДО ГОЛІВ ВСІХ МІСІЙ ДО ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Напередодні голосування в Об'єднаних Націях над резолюцією, яка засуджує сiонiзм як форму расизму і якої ко-спонзором була Українська РСР, "Смолоскип" — Організація Оборони Людських Прав в Україні вислала лист до голів всіх членів-місій до ОН в Нью Йорку.

Нижче подаємо скорочено текст цього листа з датою 8 листопада 1975 року:

"Ексцеленціє, 17 жовтня 1975 року Третій Комітет ОН прийняв проєкт резолюції, згідно з якою Генеральна Асамблея має визнати Сіонізм формою расизму і расової дискримінації.

Сьогодні світ іде в сторону національної незалежності народів, доказом чого є все більша кількість держав, які постали з колишніх колоніальних імперій і які стають членами Організації ОН. Це є визнанням факту, що лише національна держава — батьківщина може забезпечити право народу на існування як національної одиниці та забезпечити його перед національною дискримінацією і заником національної ідентичності й культури.

Ці принципи мають спеціальне значення для єврейського народу, який протягом своєї довгої історії терпів багато трагедій і нападів на своє існування...

Резолюція в справі Сіонізму приходить цього тижня перед Генеральну Асамблею. Ми вважаємо, що ця резолюція є задумана проти самовизначення єврейського народу, проти його права на власну національну батьківщину, проти права на існування як окремої нації. Вона виставить його на нові переслідування і дискримінацію, почерез які він проходив цілі століття. Як така, вона є антисемітська, сама собою расистська і є афронтом до принципів, на яких побудовані ОН. І саме тому ми закликаємо вас голосувати проти цієї резолюції.

Ми зокрема почуваємося до обов'язку звернутись до вас, бо серед 25-ти спонзорів резолюції про Сіонізм є також Українська РСР. Наша організація боронить людських прав в Україні і в цілому СРСР та права українського народу на національне існування, саме того права, яке є тепер під сильним тиском в самій Україні...

Застановіться над наступним:

1. Українська РСР не має приміщення для своєї Місії до ОН, а уживає будинок, який є власністю уряду СРСР.

2. Члени української делегації живуть в будинку, який є також власністю СРСР.

3. Реєстр голосування української делегації в ОН є доказом цілковитої однозгідності з лінією делегації СРСР.

4. Українська РСР не має дипломатичних зносин з однією країною світу. Вона не має дипломатичних зносин навіть з країнами східньо-європейського соціалістичного блоку.

5. Україна не має своєї власної валюти, війська, поштової чи економічної системи, яка б відповідала потребам українського народу.

Уряд Української РСР не має морального права представляти себе противником національної дискримінації і расизму. Замість змагати до розвитку і добра українського народу та бути оборонцем власних національних прав та своєї недоторкальності, — уряд Української РСР є вірним виконавцем політики уряду СРСР, який загрожує українській нації знищенням і етноцидом. Русифікація, придушення української культури і мови, економіки, навчання, і соціальна дискримінація українців у їхній власній батьківщині — спричиняють постійне пониження української ідентичності серед українців. Все те, що уряд СРСР вчинив для українського народу й інших народів у Радянському Союзі, він хоче тепер вчинити єврейському народові.

На цьому місці ми доходимо до такого аспекту цієї справи, який ми мусимо якнайрішучіше засудити. Ми знаходимо зокрема злісним факт, що ко-спонзором антисіоністичної резолюції не є уряд СРСР, — а його маріонетка — уряд Української РСР, одинокий з-поміж східньоєвропейських чи європейських країн. Ми вважаємо це за ще одну брутальну спробу радянського уряду увіковічнити міт про український антисемітизм. Це сталося саме тоді, коли українці і євреї в СРСР стали найбільш сильними противниками політики радянського уряду русифікації неросійських націй та пониження релігії і національної культури в Радянському Союзі. Це сталося тоді, коли українці і євреї, після довготривалої ворожнечі, спричиненої трагічними обставинами історії української землі і політики "діли й пануй" чужинних наїзників, почали знаходити спільне зирозуміння і взаємореспект і стають спільно до боротьби проти всіх форм безправ'я і дискримінації в радянському суспільстві. Це потягнення слід uważати продовженням обрахованої кампанії наставляти євреїв проти українців, а українців проти євреїв, щоби могли легше їх разом поневолювати.

Ми вважаємо антисіоністську резолюцію загрозою для існування Об'єднаних Націй і ще раз просимо вас голосувати проти неї. Для нас є дуже важливим, щоби ваш уряд правдиво оцінив роль, яку тут відіграє уряд Української РСР, який не є голосом українського народу, а голосом раба, маріонеткового уряду, який топче принципи ОН про братерство між народами.

З пошаною,

Андрій Зварун, Віцепрезидент
Богдан Ясень, Редактор,

Інформаційна Служба "Смолоскипу"

ПЛЕНАРНА СЕСІЯ СЕКРЕТАРІАТУ СКВУ

6—8 лютого ц.р. відбулася в Торонто, при активній участі членів і гостей, чергова пленарна сесія Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців. До звітів, нарад та дискусій прислухався побіч інших представників преси також кореспондент "Нових днів".

Треба сказати, що звіти членів Президії, їхні об'єктивні і продумані відповіді на різні питання, підтвердили, що СКВУ знаходиться в надійних руках і заслуговує повної підтримки всього українського громадянства. Треба також ствердити, що намагання частини членів однієї складової організації диктувати або паралізувати діяльність СКВУ тривають далі.

Це видно й із заяви, яку склав під час сесії член Секретаріату СКВУ Юрій Веретельник від імени ЦЕСУС-а й яку, на прохання Управи ЦЕСУС-а, друкуємо повністю.

СТАНОВИЩЕ ЦЕСУС-А ДО СКВУ

Від самого заснування Світового Конгресу Вільних Українців, Центральний Союз Українського Студентства знаходиться серед тих організацій і надбудов, які активно підтримують СКВУ. Спеціально нині, українське студентство вірить в концепцію СКВУ та піддержує ідею діяння сильного і вповні оперативного Світового Конгресу, побудованого на демократичних засадах. Студентство вірить в цю концепцію як єдину можливу позитивну альтернативу до довгоїснущої боротьби за контроль суспільно-громадських організацій та установ деякими політичними угрупованнями.

ЦЕСУС висловлює повне довір'я теперішній Президії Секретаріату СКВУ, яка від 1973-го року завела ділову оперативність Світового Конгресу, та яка в мірі певних накинених обмежень вводить також принцип демократичного рішення.

На форумі СКВУ, ЦЕСУС репрезентує інтереси українських студентів. Але ми цією репрезентативною роллю не обмежуємося. Дивлячися наперед, а не тільки назад, ми займаємо становище щодо розвиткових процесів української діаспори, а в першу чергу, щодо діяльності СКВУ.

Тут я коротко порушу три справи тісно пов'язані з успішною діяльністю Світового Конгресу:

ПЕРШЕ, — справа фінансів. ЦЕСУС вповні підтримував бюджет, запропонований Президією Секретаріату СКВУ на 1976-ий рік в сумі 125.000 дол. В нашій opinii, це був мінімальний бюджет для реалізації плану праці на 1976-ий рік. Тому, ЦЕСУС голосував проти прийняття бюджету в сумі 80.000 дол., запропонованого бюджетовою комісією і прийнятого пленарною сесією Секретаріату СКВУ. Ми вважаємо, що цей втятий бюджет унеможливить навіть частинне виконання плану праці, який був повністю прийнятий пленарною сесією. Тут завважується брак логіки: з одного боку, пленарна

сесія втирає запроєктований Президією бюджет на більше, як на одну-третю (з 125.000 дол. до 80.000 дол.); з другої сторони, пленарна сесія вповні приймає пропонований Президією план праці на 1976-ий рік. Чи члени Секретаріату не здають собі справи з того, що запропонований план праці був базований на запропонованому Президією бюджеті?

З причини такого незадовільного поладження фінансових справ, ЦЕСУС ставить наступні пропозиції:

1. Президія Секретаріату СКВУ мусить мати повне право звертатися до поодиноких українців в діаспорі за потрібними фондами.

2. Організації, установи та централі члени СКВУ, які не сповнюють своїх фінансових обов'язків, повинні бути завішені в членських правах.

3. Члени Секретаріату СКВУ повинні добре застановитися над фактичною залежністю спроможности виконання якихнебудь постанов чи планів від привних фінансів, та на черговій пленарній сесії в 1977-му році прийняти такий бюджет, який забезпечив би повну реалізацію плану праці Президії Секретаріату.

ДРУГЕ, — питання ролі Секретаріату СКВУ. На нашу думку, кожний член Секретаріату СКВУ повинен сповнювати потрібну роллю:

1. Він репрезентує інтереси своєї установи чи централі. Сьогоднішні наради свідчать про те, що деякі члени Секретаріату сповнюють цю роллю аж задобре.

2. Член Секретаріату повинен популяризувати та підтримувати СКВУ на терені своєї установи чи централі. На жаль, завважується деяка деструктивна критика включно з погрозами в бік СКВУ зі сторони певних угруповань, яких делегати є членами Секретаріату СКВУ. Ролею члена Секретаріату СКВУ є протидіяти подібній критиці та позитивно репрезентувати СКВУ в своїй організації.

3. Член Секретаріату повинен активно включитися в працю виконавчого органу СКВУ. Пропонуємо, щоб в часі між пленарними сесіями кожний член Секретаріату подавав свої поради та пропозиції щодо різних справ, якими СКВУ займається, як також брав активнішу участь у переведенні в життя праці СКВУ на своєму терені.

ТРЕТЄ, і найважливіше, — питання демократизації СКВУ. Напевно нікому не потрібно пригадувати, що застаріла, неоперативна та авторитарна концепція абсолютного узгодження майже довела до завалення 2-го Світового Конгресу в 1973-му р. Вже тоді активну боротьбу за впровадження демократичного принципу вели студенти під проводом ЦЕСУС-а. Вже тоді ми бачили, що принцип абсолютного узгодження ставить під загрозу саме існування СКВУ, зменшує його працездатність, та вводить можливість диктатури однієї централі. Ми знаємо, що обмежений принцип узгодження потрібний в житті кожної організації, проте, в разі неспроможности досягнути рішення шляхом узгодження, демократичний принцип мусить рішати.

Тому ЦЕСУС настоював і далі настоює на konieczності зміни статуту СКВУ по лінії впровадження

демократичного принципу в таких специфічних пунктах:

1. вибір керівних органів СКВУ,
2. зміна статуту СКВУ,
3. наради Пленарної сесії Секретаріату СКВУ.

Ми переконані, що вищезгадані справи можуть бути вирішені виключно демократичною більшістю умандатованих делегатів.

ЩО ПИШУТЬ ІНШІ

"ХРИСТИЯНСЬКИЙ ГОЛОС" у ч. 43-му з м.р., в статті свого редактора Зенона Пеленського, пише про сучасну ситуацію в Україні й про несподівану візиту французького президента в Києві таке:

Наша газета повторно звертала увагу на обставину, що очолюваний Брежнєвим комуністично-московський режим послідовно здійснює політику свідомої провінціалізації України. На цій лінії лежить також практика режиму нікому згідному Україні не показувати, не запрошувати визначних чужинецьких гостей, зокрема президентів і голів урядів могутніх держав Заходу; не влаштовувати в Києві вагомих міжнародних конференцій та з'їздів. Україні призначили роллю замурзаної, нечужинської попельюшки. Від половини 1974 ніякого справді визначного чужинця до Києва вже більше не запросили, хоч одночасно побувало їх у Москві чимало. І навпаки: жодного визначного українця, лихо з ним, хай би й комуніста, за кордон не випустили. А проте, крім фестивалів етнічної гопакіади, в Україні є достатньо вчених, мистців, артистів, що їх можна було б скрізь у світі з гордістю показувати, навіть ними пишатися. Однак московська метрополія цієї слави українцям — не бажає...

Візита през. Жіскар д'Естена в Києві, яка мала місце в четвер 16 жовтня 1975, первісно не була в плані 5-денного перебування президента Франції в СРСР. Польотом Жіскар д'Естена до Києва заповнили прогалину, яка виникла наслідком важкого політичного зіткнення, конфронтації, між Брежнєвим і Жіскардом...

Обов'язки розважати французького гостя спали таким чином на "рівного по протоколу", так мовити б, "президента" СРСР — Миколу Підгорного. Ото ж, збентежений, переляканий, розгублений "Нікалай Вікторович" рятував ситуацію, як міг. Опинившись перед "порожнім четвергом" Жіскар д'Естен висловив сугестію, щоб його, як колись де Голя, повезли до Києва. "Нікалай Вікторович" не мав іншого виходу... Властивого Києва Жіскар не побачив та з українським народом не зустрівся. Подавали собі його з рук до рук партійні та "радянські" (тобто державні) функціонери і чиновники. А потім, глибоко зітхнувши від полегшії, відслали його назад до Москви.

..

"УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМА" — це назва брошури Леона С. Гарчинського, яка вийшла польською мовою в Канаді ще на початку Другої світової війни і на яку наша критика, наскільки нам відомо, не

звернула жодної уваги. А тим часом багато думок автора актуальні і досі. Ось деякі з них:

Одна з найважливіших європейських проблем, від розв'язки якої може залежати уклад європейських стосунків, — це українська проблема.

Проблема ця матовідома, а тому найчастіше фальшиво інтерпретована... На міжнародному форумі українці були й залишилися тією вартістю, яку використовують у політичних розіграх різні народи, крім самих українців...

Спроби вийти на міжнародний форум, роблені українцями від якихсь 50 років*), були слабкі й нещасливо продумані, завжди бракувало їм також підтримки рішучих досі чинників, а саме підтримки капіталу, великого промислу й навіть сили зсолідаризованих мільйонів душ. У висліді, вони залишилися постійними нудними скаргами, а в випадку їх прийняття грозили міжнародними ускладненнями, в обличчі яких політики воліли переходити над ними до порядку денного...

Говорячи про політичне вироблення українців, маємо на увазі тільки західній відлам, який, наполегливо працюючи тільки від кількох десятків років, теж не багато міг зробити. Чи це в сприятливих обставинах під владою Австрії, чи під польською владою, рідко коли українці творили бодай відносно суцільний політичний фронт, а об'єднання навколо одної особи чи ідеї було в них виключене.

Обсервуючи їхню працю, можна зарискувати твердженням, що серед жодного народу не є так тяжко вибитись, стати на першому місці і на ньому втриматись, як серед українців...

Брак своєї державности унеможливував українцям узяти маси в "шори"; завжди опозиційна політика, яка заключалась у "перешкоджуванні", виключала можливість вироблення національної солідарности чи боротьбу з вибухливим індивідуалізмом. Критикуючи, треба однак сказати, що це зрозуміле, що тяжко було їм виробитись, коли сусідам залежало на тому, щоб до такого вироблення не допустити, щоб завжди могли розраховувати на те, що бодай якусь частину народу можна буде штовхнути туди, куди їм захочеться.

У такій ситуації не можна дивуватися, що український народ розбитий на ряд груп, при чому величезна його частина не включилась ніде, стримуючись навіть від симпатій до партій...

Українська інтелігенція була, очевидно, чинником, що давав тон політичному життю народу. Але вона була нечисленною і тут мусимо звернути увагу на історичний факт, який сильно відбився на українському народі, що постійно втрачав людей. Спольщилися бояри і руська шляхта... Після козацьких воєн, коли завдяки Переяславській угоді українські землі перейшли в орбіту російських впливів, почалась знов русифікація найчільніших людей, яку поширено пізніше на землі забрані в Польщі й яка продовжувалась аж до останніх часів. Ці факти, вияснюючи однокласовість українського народу, пояснюють також нехті мас до тих, що

*) Книжка Л. Гарчинського написана на початку Другої світової війни. — Ред.

Вельмишановний п. Редакторе!

У відповіді на лист О. Р. М. Ви сказали, що "на цьому, думаю, можна й закінчити кількома-сячну дискусію на тему "Біле і чорне".

Як автор статті "Біле і чорне", прошу дати мені можливість на сторінках "Нових днів" сказати кілька слів про цю всю "дискусію".

Фактично ніякої дискусії не було. Були персональні напади, обвинувачення в жорстокості, глупоті, неграмотності, шкідливості, заздрості і багато інших атрибутів до моєї особи.

Насправді ж у статті "Біле і чорне" захищались тільки принципи демократії. Автор не є персонально ні проти Бели Руденко, ні проти Гнатюка, але він вважає, що ті, що бойкотують, мають таке саме право бойкотувати як і ті, що відвідують концерти.

Ще одна заувага щодо кольорів. Це не було головним у моїй статті, але через те, що А. Б. із США за це схопився, мушу пояснити. А. Б. із США мусів був знати, що Ньютон розклавши при допомозі призми, т. зв. білий колір у кольори веселки, міг цей самий спектр кольорів зібрати другою призмою знову до одного кольору, тобто, білого.

Між іншим, Ньютон не збирав ці кольори, він не знав, що їх можна зібрати, зробили це вже після Ньютона. (Fundamentals of Optics. Jenkins & White).

Сьогодні про це знає кожен школяр.

Отже даремно хлопець псував фарби, щоб дістати білий колір. Ті фарби або не мали всіх кольорів веселки, а якщо й мали, то не у відповідних пропорціях.

З пошаною М. і П.

Шановна Редакціє!

В двадцять п'яту річницю відходу із цього світу на вічний спочинок сл. п. професора БОРИСА ЛИСЯНСЬКОГО — вношу десять англійських фунтів як нев'янучий вінок на могилу великого патріота і науковця.

Олександр Мазур, Англія

До Адміністрації і Редакції "Нових днів"

Висилаю Вам "моні ордер" на 40 доларів з тим, що частину грошей візьмете на передплату "Нових днів" для мене та для мого приятеля в Німеччині...

25 доларів на видання про Полтаву і Полтавщину (надіюсь, що зберете матеріал та спогади

вибиваються. Народні маси завважили процес асиміляції і в кожному, хто вибивається, передчувають відступника, і хоч останніми часами це стало менш актуальним, керовані інстинктом самозбереження, вони намагаються придумувати галузку, щоб вона не відірвалася...

полтавців). Ці 25 дол. — це крапелька з полтавського вечора, що відбувся у жовтні в Бостоні. Той вечір улаштували полтавці з нагоди 800-ліття м. Полтави. Як і годиться, була доповідь, був концерт, була й перекуска... На залі була виставлена велика таблиця із фотографіями таких полтавців як Євген Гребінка, Іван Котляревський, Леся Українка, Олена Пчілка, Панас Мирний, Леонід Глібів, Михайло Старицький, Борис Грінченко, Михайло Драгоманів, Олекса Стороженко, Симон Петлюра, Митрополит Мстислав, Микола Лисенко, Нестор Городовенко, Григорій Китастий. Полтавці жаліли, що не могли дістати фотографій ще інших письменників та діячів з Полтави й Полтавщини, а було їх багато.

Бостонські полтавці виявились людьми доброго серця й правдивого розуміння культурних установ та їх потреб, тому капнули з того вечора крапельку для Духовної семінарії в Бавнд Бруці, для видання "Енциклопедії українознавства", а оце крапелька й для "Нових днів", що добрим словом згадали Полтаву у минулому році.

Щастя Вам, Боже, на все гоже!

Андрій Баранник

Шановна Редакціє!

Бажаю вирівняти мій старий борг, а також передплатити "Нові дні" на наступні два роки. Рівно хочу зробити дарунок своїм знайомим у Каліфорнії і передплатити "Нові дні" для них на два роки... Висилаю "моні ордер" на \$32.50.

З пошаною до Вас

М. Кушляк, Манітоба

Вельмишановна Редакціє "Нових днів"!

...Дай Боже вам сили й здоров'я в Новому Році і на довгії літа на видавання вашого чудового журналу, улюбленого всіми нами на протязі довгих літ. Моя родина передплатує "Нові дні" з часу приїзду до Америки, з 1950 року. Половини родини вже немає на світі... Я з сином читаємо "Нові дні" з великим задоволенням.

Помагай вам, Боже, в вашій корисній для цілої громади праці!

Ольга Канницька з сином

В ушанування бл. пам'яті

ВІРИ МІКОЛАЄВОЇ

нашої дорогої, незабутньої куми, даємо на пресовий фонд цінного для нас журналу "Нові дні" — 20.00 доларів.

Петро і Софія Білоцерковці

Стар, Альберта

Святий Вечір Різдва Христового 1976 р.

З ХРИСТИН НА ПРЕСУ

В неділю 11-го січня ц.р. у православній кафедрі св. Володимира в Торонто відбулося хрищення у п-ва Віри та Василя Павлюків їх четвертого сина — Петра. Хрищення довершив о. прот. Дмитро Фотій.

Обід для рідні та гостей розпочав прот. Д. Фотій молитвою та благословенням.

Кумами були — Гейзел Балдецька і Олекса Свистун та Галина Бліда і Данило Завертайло.

Майстром церемонії був Данило Завертайло, котрий зміло завертав і всіх розвеселяв своїм дотепним словом. Випили по чарочці за здоров'я малого Петруся та його маму пані Віру, перекусили смачними стравами та й заспівали многих літ. Коли тут пані Валентина Поляківська шепнула кумові Данилові на вухо, що саме сьогодні минає п-ву Павлюкам вісімнадцять років їхнього подружжя. Тому прийшлося ще раз по чарочці запити та й заспівати многих літ другий раз.

На рекомендацію пана Петра Яценка було переведено збірку на українську пресу. Але тут зайшли трохи в тупик, бо не знали, як розділити зібрані гроші. На порятунок прийшов п. Петро Родак з такою порадою: поскільки п-во Павлюки є членами ОДУМ-івської родини, то не можна забути журнал "Молода Україна", також треба підтримати православний "Вісник", але не треба забути і про журнал "Нові дні", бо ж п-во Павлюки є адміністраторами і можуть нам закинути, що ми ігноруємо їх. Цю пораду було прийнято і гроші розділено на "Молоду Україну" \$19.00, на "Вісник" \$16.00 і на "Нові дні" \$16.00.

На закінчення обіду о. прот. Юрій Ференців прочитав молитву подяки, а о. прот. Дмитро Фотій подякував та побажав всіх благ батькам і малому Петрові.

Від усіх гостей і від Редакції бажаємо п-ву Вірі і Василеві та новоохрищеному синові Петрові й синам Юркові, Євгенові та Тарасові всього найкращого в їхньому житті. Зокрема дякуємо щасливим Батькам за вкладену працю для ОДУМ-у та для журналів "Молода Україна" і "Нові дні".

Щастя Вам, Боже!

Редакція

ПАМ'ЯТІ В. С. ГРОМНИЦЬКОЇ

8-го листопада 1975 року після тяжкої недуги відійшла у вічність Віра Сильвестрівна Громницька. Покійна була активним членом сестрицтва при парафії Української Православної Церкви Св. Архистратига Михаїла в Сан Франціско і свідомою трудівницею в Українській Громаді.

Народилася Віра Сильвестрівна 9-го серпня 1905 року в Києві. Одержала освіту в 1-ій Київській Гімназії ім. Шевченка, під керівництвом директора Дурдুকівського. Працювала кресляркою в Київському радіо-інституті до 1941 р., коли почалася війна.

Під час війни пройшла зі своїм чоловіком складний і тяжкий шлях еміграції з України до Німеччини, а в 1950 р. родина Громницьких переїхала до США.

Віра Сильвестрівна весь час цікавилася життям української еміграції і тому завжди, в міру своїх сил, підтримувала українську пресу.

Завжди привітна, завжди усміхнена, вона знаходила тепле слово й щирі підтримку для всіх, хто цього потребував. Тому покійна користувалася загальною пошаною і любов'ю...

11-го листопада українська громада з глибоким сумом провела тіло покійної на Сербське кладовище. Там о. прот. С. Шумаков і прот. О. Лімонченко відправили похоронне Богослуження.

Під час панахиди і похоронного Богослуження співав хор Української Православної Церкви св. Архистратига Михаїла.

Нехай живе вічна пам'ять про нашу незабутню Віру Сильвестрівну й про все те добре, що вона робила, як справжня християнка для своїх ближніх. І нехай буде їй легкою земля в новій батьківщині.

На поминальному обіді 16 листопада 1975 р. було зібрано 100 доларів на пресовий фонд, з яких вирішено послати 35 дол. на журнал "Нові дні".

Приятельна

"КОЗУБІВСЬКІ" ВЕЧОРИ В ТОРОНТО

(осінній сезон 1975 року)

Не раз, у приватно-дружніх розмовах, чути скептичні нарікання, що сучасний модерний спосіб життя (кіно, радіо, телевізія) поволі витісняє чи спаралізовує вечори, влаштовувані ентузіястами української культури.

Спостерігаючи двадцятилітню культурну працю мистецького Товаришення "Козуб", можна ствердити, що коли вдало підібрано тематику і добрих виконавців у програмі, тоді нічого не стоїть на перешкоді й успіх таких імпрез запевнений.

В осінніх місяцях 1975 року від півсотні до сотні присутніх із задоволенням відвідували наступні вечори "Козуба":

У жовтні: "МАРУСЯ ЧУРАЙ" — літературно-музичний нарис Іраїди Черняк з участю співачки Елеонори Бербенець.

Більше 300 років минуло, коли жила видатна співачка у Полтаві, а її пісні живуть і нині. Покищо дослідники знайшли 23 твори, які безперечно належать Марусі Чурай.

Це відомі пісні "Котилися вози з гори", "Стелися стелися, зелений гороше", "На городі верба ясна", "Чого вода каламутна", "В кінці греблі шумлять верби" та інші.

Також дуже популярною стала пісня Марусі Чурай "Засвіт встали козаченьки". Другу її пісню — "Віють вітри, віють буйні" згодом використав Іван Котляревський у п'єсі "Наталка Полтавка".

Рядом цікавих фактів у своїй доповіді та ілюстративними піснями у виконанні Елеонори Бербенець, Іраїда Черняк відтворила красу пісень і трагічну долю української піснярки.

У листопаді: "ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ НЕСТОРА ТЕОФА-НОВИЧА ГОРОДОВЕНКА". Цей вечір був настільки мистецьки вартісний, що, на думку багатьох присутніх, його слід було б ще раз повторити в одній із більших залів міста Торонто.

На тлі великих фотографічних відображень хору "Думка" у Києві і хору "Україна" в Монреалі просовувалися кадри із життя цієї заслуженої в хоровому мистецтві людини.

Вступним словом голови "Козуба" Іраїди Черняк, накреслено життєвий шлях та славу "Незабутнього Нестора".

Гучними оплесками присутні привітали колишню солістку хору "Думка" Ганну Шерей. В першій частині проспівано нею ряд тих пісень, які так у своєму репертуарі любив Городовенко, а в другій, прочитала доповідь — "Знавець хорового мистецтва".

У доповіді не лише накреслила творчий шлях хорової капелі, а також методи, якими Городовенко опрацьовував народні пісні перед концертами в Україні та зокрема перед від'їздом за кордон у Францію.

Про працю в хорі "Україна" — Монреал, коротке доповнення зробив соліст хору, доцент Сергій Босий.

Додатково у листопаді відбулась також доповідь д-ра Остапа Сокольського "УКРАЇНСЬКА АРИСТОКРАТІЯ І ЇХНІ ГЕРБИ". На подібну тему вже раніше виступав у "Козубі" бл. п. проф. Микола Битинський. Його доповідь в основному аналізувала геральдичні знаки, які мали пов'язання із українською нумізматикою.

Остап Сокольський, навпаки, більше уваги сконцентрував на шляхецькі українські роди, які формували нашу культуру й зберігали українську ідентичність.

Ілюструючи матеріалом із своєї праці (готова до друку) про геральдику, навів цікаві, хронологічні дані із княжих, козацьких, та сучасних українських родів.

Тема викликала ряд цікавих питань і доповнень, а в основному вдячність за солідно підготовану доповідь.

У грудні: "ВЕЧІР ПОЕЗІЇ" — доповідь інж. Леоніда Ліщини, а також художнє читання, присвячене річниці смерті поета Василя Симоненка.

Доповідач із чуттям і любов'ю до поета проаналізував його творчість, доповнив прикладами в чужомовних поезіях та підкреслив ряд проблем, які знайшли послідовників серед молодих поетів в Україні.

Доповідь художнім читанням доповнили молоді одумівці Віктор Ліщина і Марта Корнієнко. Тематично вечір добре опрацьований і цікаво, вартість його була б ще більшою, коли б молодь правильно наголошувала слова, і працювала над дикцією для донесення образу слухачеві. Віримо, що в ювілейному році нашої Катедральної Правосл. Громади, "Козуб", який користується її приміщенням, ще більше інтенсивно розгорне свою працю для тих, які цікавляться українською культурою і дбають про її збереження.

К. Сенишин

НЕ ЗАБУДЬТЕ

**ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ**

СВОЄЧАСНО!

"НОВІ ДНІ", березень 1976

КОЛЕКЦІЯ ФАЛЬШИВОК

Поліція Трастиверського району в Римі зберігає незвичайну колекцію чотирьох тисяч фальшивих картин, приписаних не тільки сучасним відомим мистцям, але й класикам. Найцікавіше те, що колекцію почали збирати щойно в травні минулого року Багато з цих фальшивих картин виставлялись у славних галеріях або продавались респектованими фірмами.

ДЕ І ЯК ГИНУТЬ СПІВОЧІ ПТАХИ

Справжню радість приносить людині приліт вісників весни — жайворонків, зябликів, шпаків та інших співочих птахів. Але не скрізь привітно зустрічають пернатих друзів. Більшість співочих птахів, що гніздяться в Україні, прилітають із Африки через Італію. Ще недавно італійське радіо заздалегідь інформувало про наближення шпаків, жайворонків, дроздів, щиглів, чижів, зорянок, горихвісток, і власники найменших садочків готувалися до вилову і продажу співочих птахів у ресторани, де з них готувався "шашлик по-італійськи". Для полювання використовували найрізноманітніші методи. Так проходили в Італії "свята птахів".

Туристи, місцеві любителі природи і уряди окремих європейських країн протестували проти варварського знищення пташок, та лише 1969 року італійський уряд нарешті видав закон, яким забороняється полювання на пернатих.

На жаль, на протязі останніх років такі полювання поширилися й у Канаді та США.

Дуже багато пташок гине і від отрутохімікатів. Відомий випадок, коли після обприскування з літака одного лише гаю в Тунісі було підібрано кілька тисяч мертвих шпаків.

(Продовження з 2-ої сторінки обкладинки)

Воловий Дмитро, Бельгія	3.00
Чуприна Петро, Бельгія	2.59
Юхименко Іван, Іслінгтон, Канада	2.50
Дорковська К., Торонто, Канада	2.00
Ізасиків Л., Тандер Бей, Канада	2.00
Бойко Федір, Овквілл, Канада	2.00
Маків Т., В. Гартфорд, США	2.00
Кулик С., Бронкс, США	2.00
Сойко Василь, Монреаль, Канада	1.50
Вискребєць І., Лондон, Канада	1.50
Турченко В., Монреаль, Канада	1.50
Сушко Володимир, Балтимор, США	1.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Роговський Карпо, Канада	1
Борисова І., США	1
Косенко Петро, США	1
Криволап Сергій, Австралія	1
Сачко Антон, Бельгія	1

Всім щиро дякуємо за допомогу.

Багатокультурність?

Ціла ідея багатокультурності має за завдання допомогти канадцям у співжитті та зрозумінні другого походження і зрізничкованості.

Хоч урядова постійна політика стосується всіх канадців, проте багатокультурність побудована на засаді добровільності. Вдійсності, це залежить від нас, чи вона матиме успіх.

Наш федеральний Уряд встановив наступні програми й засоби для зберігання нашої культурної спадщини.

У МІНІСТЕРСТВАХ ДЕРЖАВНИХ СПРАВ

багатокультурна програма має за завдання допомагати у плеканні культурного розвитку всіх канадських груп, які бажають зберегти свою спадщину й тим збагатити Канаду. Для досягнення цієї мети діють:

Взаємодія етнічних груп

Ця програма дає до диспозиції свої професійні сили на те, щоб допомагати групам на національному й льокальному рівнях у ділянках комунікації та організації.

Програма канадської ідентичності

намагається скріпити культурну ідентичність меншин та плекати зрозуміння і поширювання знання про культурну різноманітність Канади за допомогою мистецтва, фестивалів народної творчості та літератури.

Канадські етнічні студії

Під керівництвом Дорадчого Комітету для канадських етнічних студій в Канаді. Цей Дорадчий Комітет також спонзорує гостинні виклади професорів і лекторів у канадських університетах.

Технічні засоби для вивчення неофіційних мов

призначає фонди на опрацювання і продукцію навчального матеріалу для курсів мов.

Програма багатокультурних центрів

допомагає добровольчим групам організувати центри багатокультурності в льокальних громадах.

Програма інтеграції імігрантів

допомагає різним групам у ділянці партиципації імігрантів у канадське суспільство.

Це залежить від вас.

Програма дотацій

призначає фонди для добровольчих груп для підтримки широкого спектру багатокультурної діяльності.

НАЦІОНАЛЬНА РАДА ФІЛЬМІВ

Як частину свого вкладу в програму багатокультурності, Національна Рада Фільмів випродукувала понад 400 фільмів у 19 різних мовах. Їх можна безплатно отримати в бюрох Національної Ради Фільмів у Вінніпегу, Ванкувері, Торонті, Монреалі, Оттаві й Галіфаксі.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЛЮДИНИ

Національний Музей Людини в Оттаві документує історію всіх етно-культурних традицій в Канаді. Цей музей зібрав величезну кількість експонатів, звуко-візувальних записів і фільмів. Спеціальну увагу звертається на такі елементи як народня архітектура, хатне умеблювання, передіндустріальна техніка харчової продукції та ручних виробів, традиційні перекази, родинне і комунальне життя, свята та обряди. Також підготовляється культурні виставки та переїзdnі покази.

ПУБЛІЧНИЙ АРХІВ

Програма Національного Етнічного Архіву має за завдання віднаходити й охороняти етно-культурні рекорди перед втратою, пошкодженням чи знищенням.

Персонал фахівців почав збирати рекорди цього багатого й важливого аспекту нашої спадщини через контакти з етно-культурними організаціями, товариствами та індивідуальними особами.

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

Національна Бібліотека зорганізувала багатокультурне бібліо-обслуговування. Воно має за завдання постачати книжки в неофіційних мовах, які вживаються в Канаді, для публічних бібліотек, поширювати збірки книжок у неофіційних мовах у більшості бібліотек. Першу колекцію книжок вислано з Оттави у березні 1975 р. Плянється додавати річно по п'ять нових мов, що має досягнути загальне число 70.

Подавайте свої погляди або звертайтеся по інформації листовно до:

Multiculturalism, P.O. Box 366, Station A,
Ottawa, Ontario K1N 8Z9

John Munro
Minister Responsible
for Multiculturalism

John Munro
Ministre chargé
du Multiculturalisme